

תשורה

משמחת הנישואין של

הרה"ת ר' **מנחם מענדל**

ומרת **רבקה** שיחיו

לאופר

כ' מנחם-אב תשפ"א

בית רבקה, כפר חב"ד ב'

עימוד ועיצוב:

office@chazak.co.il • 08-8502771 • 'חזק הוצאה לאור'

תוכן העניינים

5	פתח דבר
7	שערי חתונה
35	שער אגרות קודש
43	שער יחידויות
47	שער נפלאות מתורתך
71	שער התמונות

ב"ה

פתח דבר

לרגל שמחת הנישואין הננו מתכבדים להגיש בזה להמשתתפים שיחיו מקרוב ומרחוק תשורה מיוחדת מדברי רבותינו נשיאי חב"ד, על יסוד הנהגת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ בעת חתונת כ"ק אדמו"ר והרבנית הצדקנית מרת חיה מושקא. התשורה כוללת:

א. שערי חתונה: ליקוט מדברי כ"ק אדמו"ר הזקן בעל התניא והשולחן ערוך ונכדו כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" בענייני שידוכין ונישואין מספרי ההלכה שלהם. נערך על ידי החתן הרה"ת ר' **מנחם מענדל שי' לאופר**.

ב. שער אגרות קודש: תצלומי אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר, רובם לסב הכלה, הרה"ת הרה"ח ר' אברהם שי' חזן, שליח כ"ק אדמו"ר ורב שכונות גני אביב ונווה נוף בלוד. כן הובא תצלום של מכתב כ"ק אדמו"ר לתלמידי ישיבת "אחי תמימים" בראשון לציון **בפרסום ראשון**. האגרות סודרו לפי סדר כרונולוגי.

ג. שער יחידויות: דברי כ"ק אדמו"ר ב"יחידות" לסב הכלה הנ"ל שי', וכן תיאור מעמד מסירת הסידור על ידי כ"ק אדמו"ר לאבי החתן, הרה"ת הרה"ח ר' מרדכי

מנשה שי' לאופר, שליח כ"ק אדמו"ר ורב רובע י"א באשדוד, טרם חתונתו, ודברי כ"ק אדמו"ר באותו מעמד לחותנו (סב החתן שי'), הרה"ג הרה"ח ר' טובי' שי' בלוי, רב קהילת חב"ד בשכונת נוה יעקב בעיה"ק ירושלים ת"ו.

ד. שער "נפלאות מתורתך": ביאור נפלא בסיפור הגמרא (יומא עא, ב) **מיוסד על שיחות כ"ק אדמו"ר בש"פ שמיני וש"פ בהר-בחוקותי תשכ"ח** – נכתב ונערך בתוספת מ"מ ציונים והערות ע"י אבי החתן שי'. תודתנו נתונה להרה"ת הרה"ח ר' יצחק שי' קפלן, שליח כ"ק אדמו"ר ברובע ט"ז באשדוד, על סיועו והערותיו וכו' להכנת רשימה זו. וזאת למודעי שהשיחות והרשימה שהוכנה על פיהן לא הוגהו ע"י כ"ק אדמו"ר והינן באחריות הכותבים שי'.

ה. שער התמונות: תמונות בהן נראים חלק מבני משפחות החתן והכלה מסתופפים בצלו של כ"ק אדמו"ר. בתמונות המתפרסמות בזה נראים (לפי הסדר הכרונולוגי של התמונות): סב החתן, הרה"ת הרה"ח ר' יעקב יהושע שי' לאופר. סב הכלה, הרה"ת הרה"ח ר' ליפא שי' קליין. סב הכלה, הרה"ת הרה"ח ר' אברהם שי' חזן ואבי הכלה הרה"ת הרה"ח ר' יוסף יצחק שי' קליין.

*

יש לציין שהחתונה מתקיימת ב"יום זכאי" – כ' מנחם-אב, יום ההסתלקות-הילולא של הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן, אביו של כ"ק אדמו"ר, ובוודאי כאשר מקימים "בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוות כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות" ביום זה נגרמת נח"ר לכ"ק אדמו"ר.

ויהי רצון שפרסום ענינים אלה, שיש בהם משום הפצת המעיינות, בהתאם לרצון קדשו של כ"ק אדמו"ר, יחיש גאולתנו ופדות נפשנו, אז יקויים הייעוד (ירמי' לג, י-יא) "עוד ישמע . . . בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם . . . קוֹל שְׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמִיחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה..."

ה' מנחם-אב תשפ"א

משפחות לאופר וקליין

שערי התונה

ליקוט מדברי כ"ק אדמו"ר הזקן בעל התניא
והשולחן ערוך ונכדו כ"ק אדמו"ר ה"צמח
צדק" בענייני שידוכין ונישואין
מספרי ההלכה שלהם

הראויים לנישואין

בן שמונה עשרה

נאמר במשנה¹ "בן י"ח לחופה", ולשיטת הרמב"ם² היינו תחלת י"ח, כלומר גיל שבע-עשרה³.

מי שביכלתו ללמוד ולזכור את כל תורה שבעל פה יעשה זאת לפני הנישואין

כל מי שדעתו וכח זכרונו יפה שיוכל ללמוד ולזכור כל התורה שבעל פה כולה, הרי זה לא ישא אשה עד שילמוד תחלה תורה שבעל פה כולה, שהן כל ההלכות בטעמיהן בדרך קצרה שהן פירוש כל התרי"ג מצות בתנאיהן ודקדוקיהן ודקדוקי סופרים, ואחר כך ישא אשה ויעסוק אחר כך כפי הפנאי שלו בעיון ופלפול כל ימיו כפי כחו.

1. אבות סוף פרק ה.

2. הלכות אישות פרק ט"ו הלכה ב. וברשימות חוברת נה כותב הרבי: לגירסתינו ברמב"ם.

3. על פי הלכות תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן פרק א קונטרס אחרון סעיף קטן א.

הטעם לדין האמור

שאם ישא אשה תחלה יהיו רחיים בצוארו טרדת פרנסת אשתו ובניו ולא יוכל לעסוק בתורה כראוי כל כך ללמוד ולזכור כל ההלכות בטעמיהן שהן פירוש התרי"ג מצות ועיקר התורה שבעל פה. ולכן נדחית מפני לימוד זה מצוה רבה של פריה ורביה אף שהיא גדולה מכל המצות.

הדין האמור הוא בתנאי שאין יצרו מתגבר עליו

והוא שאין יצרו מתגבר עליו ויוכל ללמוד בלא הרהורי עבירה, רק שרוצה לישא כדי לקיים מצות פריה ורביה, והרי הוא פטור ממנה כי היא נדחית מפני מצות תלמוד תורה השקולה כנגד כל המצות.

ההבדל בין ביטול העסק בתורה לביטול מידיעת התורה

ולא אמרו שמבטלין ומפסיקין מתלמוד תורה כדי לקיים מצוה שאי אפשר לעשותה על-ידי אחרים כמו שיתבאר אלא להפסיק לפי שעה וזמן מה שאין בו אלא ביטול מצות העסק ולימוד התורה תמיד, אבל לא ביטול מצות (מ)ידיעת התורה באר היטב בפירושה שהן ההלכות כולן בטעמיהן בדרך קצרה.

"גם אחר הנישואין יוכל ללמוד ב' או ג' שנים בלי טרדה גדולה כל כך בטרם יוליד בנים הרבה"

ולכן בימיהם שהיו לומדים עם הנערים מבן עשר שנים ואילך חמש שנים משנה וחמש שנים תלמוד, שהם הטעמים בדרך קצרה, אם לא היה נושא כשעבר עליו עשרים שנה היה עובר על מצות עשה של תורה פרו ורבו. ותחלת זמנה הוא מבן שמונה עשרה, כי גם אחר הנישואין יוכל ללמוד ב' או ג' שנים בלי טרדה גדולה כל כך בטרם יוליד בנים הרבה⁴.

מי שיצרו מתגבר עליו ישא אשה תחלה

ומי שאי אפשר לו בלא אשה מפני שיצרו מתגבר עליו עד שנמצא שאין לבו פנוי, ישא אשה תחלה כדי ללמוד בטהרה בלי הרהורים ואחר כך ילמוד תורה שבעל פה כולה.

4. הלכות תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן פרק ג הלכה א.

כיצד ניתן לקיים מצוות לימוד כל התורה אחרי הנישואין?

ואף שיש לו בנים וצריך לעסוק במלאכה לפרנס אשתו ובניו ואינו יכול לעסוק כל היום כולו בתורה שיוכל ללמוד את כולה ולזכור היטב כל ההלכות בטעמיהן בדרך קצרה בעשר שנים כמו העוסק בה כל היום כולו, הרי אמרו לא עליך המלאכה לגמור, וגם אי אתה בן חורין ליבטל הימנה מלהרבות ולהוסיף בה מדי יום ביום עד שילמוד ויזכור את כולה על-ידי שיחזור עליה כראוי.

ואם לא יגמור בעשר שנים יגמור בעשרים שנה או יותר. וחייב הוא מן התורה לקבוע לו עת גדולה לתלמוד תורה בכל יום כמו חצי היום לפחות מלבד לימוד הלילה, ולא יעסוק במלאכה כל היום או רובו.⁵

אָבֵל

מי שלא קיים עדיין מצוות פריה ורביה, או שאין לו מי שישמשנו, מותר לו לישא אפילו בתוך שלשים לאבילות אביו ואמו שחייב להתאבל עליהם מגזירת חכמים.⁶

שידוכין

שידוכין בשבת

מותר לשדך התינוק ליארס, שדבור של מצוה הוא.⁷

בת כהן לישראל

ולענין מהו נקרא תלמיד חכם [לענין נישואי בת כהן לישראל], אין להחמיר כל כך בהתלמיד חכם שיהיה ממדרגה הגדולה. רק כל שיודע מסכת אחת.⁸

שמות המחותנים שווים

בדבר ששאלו ממני על קישורי התנאים שהמחותן נקרא שמואל בנימין. וגיסכם שהוא המחותן השני נקרא גם כן שמואל, הנה בתשובת שב יעקב חלק

5. שם פרק ג הלכה ב.

6. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן תצ"ג סעיפים א-ג.

7. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן ש"ו סעיף י"ג.

8. שם אות ז.

אבן העזר סימן כ"ג נשאל על כיוצא בזה ששם החתן והמחותן היו שוים והשיב ששמע מכמה גדולי רבנים שלא הקפידו על זה אפילו לכתחלה מטעם המבואר שם שיש לומר שצוואה זו היא רק לזרעו ד[רבי יהודה] החסיד נשמתו עדן. וכיוצא בזה כתב בשו"ת נודע ביהודה מהדורה תנינא חלק אבן העזר סימן ע"ט והאריך בזה.

אך בנדון זה אין צריך לכל זה כיון שאין שמותיהם שוים ממש שזה נקרא שמואל וזה נקרא שמואל בנימין, אם-כן אין זה כלל שמותיהן שוין. דכשאר שוין ממש כנדון זה אין שום חשש כלל וכלל.⁹

שם הכלה כשם חמותה

וכן השיב כאזמור¹⁰ הגאון נשמתו עדן שגם בענין אם שם הכלה כשם חמותה, שבזה יש קפידא יותר משאר שמות שוין לפי שזה הוזכר בספר משנת חסידים גם כן דף פ"ה ע"א ולא הוזכר שם עוד דבר כלל ואפשר הוא מהאריז"ל, ולא נזכר שם שיהיה זה לזרעו דוקא. מה שאין כן בצוואת רי"ח שיש לומר שזהו רק לזרעו כו'. עם כל זה אם אין השמות שוין ממש כגון שהאחת נקראת רחל והב' נקראת רבקה רחל על דרך משל אין לחוש¹¹.

וסיפר לי א' משום רבינו¹² ז"ל ששאלוהו תרי גיסי שהיה בת של זו כשם אשתו של זו אם החתן ורצו לעשות שידוך, והשיב שיוסיפו להכלה עוד שם אחד, למשל שהיו קורין אותה רחל ויקראוה רבקה רחל. וא"כ ואם כן אפילו בשינוי סמך להקל בכהאי גוונא, כל-שכן כששמה מעריסה בב' שמות¹³.

אח ואחותו עם אחות ואחיה

בצוואת [רבי יהודה] החסיד אות ל"ג לא יתחתן אדם ב' פעמים עם חבירו בן ובת בת ובן.

9. צמח צדק אבן העזר סימן קמג.

10. הכוונה לכ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע.

11. צמח צדק אבן העזר סימן קמג.

12. הכוונה לכ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע.

13. צמח צדק פסקי דינים ריג, ג, ראה שם עוד בענין זה.

ואני שידכתי את בני המופלג ישראל נח עם בת גיסי אע"פ שכבר שדכתי בתי לבן גיסי הנ"ל¹⁴, וסמכתי על שו"ת נודע-ביהודה מהדורה-תנינא סימן ע"ט בחלק אבן-העזר שכתב וזה-לשונו הוא אומר שלא ישאו אב ובנו ב' אחיות ורב פפא ובנו נשאו ב' אחיות כו' אבל האמת כי החסיד לזרעו אחריו צוה כו' עד כאן לשונו. ואמנם בפרט בצוואה זו יש להוכיח דודאי רק לזרעו צוה¹⁵.

בת ט"ו או בת י"ב שנה ושמונה חדשים

במי שצריך להשיא אשה לבנו גדול בן ט"ו שנה ויש שני שידוכים א' בת ט"ו כמוהו וב' בת י"ב שנה ושמונה חדשים, אם שניהן שוין נראה דבת ט"ו ראוי יותר. אבל אם בת י"ב ושמונה חדשים עדיפא לו מאיזו טעם נראה דרשאי. ולית בה שום נדנד¹⁶.

לא לבטל שידוכין

קבלה בידנו מרבותינו קדושי עליון נ"ע שלא לבטל השידוך בעבור שום דררא דממונא [= ענינים כספיים], ויש חשש סכנה בזה ח"ו.

וגם שלא לאחר עוד זמן הנשואין ח"ו¹⁷.

איסור רבית בנדונית חתנים

אסור להרבות בנדונית חתנים אחר שנעשה חוב על אבי הכלה, דהיינו אחר כתיבת התנאים שנתחייב בקנס אם לא ישלם הנדן, אסור לו ליתן ריוח אם לא ישלם לזמן פירעון הכתוב בתנאים. ורבית גמורה של תורה היא, אע"פ שאינה בשביל חוב של הלואה. אלא צריך לעשות בדרך היתר כמו שיתבאר¹⁸.

14 . ראה היכל הבעש"ט גליון יט ע' קכח. גליון כ ע' קצט.

15 . צמח צדק פסקי דינים ריג, א.

ולהעיר מ"בירורי הלכות" (למו"ה אברהם אלי' פלאטקין ע"ה, קה"ת, תשע"ב) ע' קעב: אך שמעתי אומרים בשם הצמח צדק שאמר שבשני דברים לא שמר צוואת ר' יהודה החסיד, ונענש ע"ז ר"ל, אם כן אפשר זה ה' מהשני דברים שנענש ר"ל.

16 . צמח צדק אבן העזר סימן קמב.

17 . שו"ת אדמו"ר הזקן סימן נו.

18 . שו"ע אדמו"ר הזקן יו"ד הלכות רבית סעיף י"ז.

סעודת קנין

הסעודה שעושין כשהחתן משלח סבלונות לכלתו שקורין אותה סעודת קנין גם היא נקראת סעודת מצוה¹⁹.

אירוסין ונישואין**תענית חתן וכלה ביום החופה**

החתן והכלה ביום חופתם נוהגין להתענות אפילו בראש חודש ניסן מטעם שיתבאר בסימן תקע"ג^{20 21}.

נוהגין במדינות אלו להרבות קצת באכילה ושתיה ביום שלאחר החג בכל שלש רגלים ואין מתענין אפילו חתן וכלה ביום חופתם. ואיסור זה אינו אלא מנהג, אבל מעיקר הדין אין איסור כלל להתענות בו, אלא שהמונע הרי זה משובח כמו שנתבאר²².

כתיבת תנאים בשעת הנישואין

נהגו לכתוב תנאים אחרונים בשעת הנישואין ולא די בראשונים מפני שבראשונים אין שני הצדדים מחייבים את עצמם בלשון חיוב על נפשם כי שמא יחזור בו אחד מהצדדים מאיזו סבה ורוצה להפטר בקנס, לבד כי החרם הכתוב בתנאים אינו כלום עד שיקבלהו בפירוש (ולא נכתב אלא לסלק דין אסמכתא מן הקנס לדברי הכל)²³.

ברכת אירוסין ונישואין

יברך על הכוס ואח"כ יאמר: ברוך אתה ה' כו' וצונו על העריות כו'.

19 . שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן תמ"ד סעיף ט"ז.

20 . שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן תכ"ט סעיף ט.

21 . סימן זה בשולחן ערוך לא הגיע לידנו, וברמ"א (סימן רפ"ח, סעיף ג') מבאר שהיות וישנם שמתענים באותם הימים תענית צדיקים.

22 . שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן תכ"ט סעיף י"ז.

23 . שו"ע אדמו"ר הזקן חושן משפט הלכות עדות סעיף ט"ז.

ישתה החתן והכלה ואח"כ מקדש החתן את הכלה בטבעת ואומר: הרי את מקודשת כו', וקורין הכתובה ויברך שנית על הכוס ואחר כך יאמר ברוך כו' (ששה ברכות), ושותין החתן והכלה שנית²⁴.

כל דברים הטעונים כוס, כגון קידוש והבדלה ברכת חתנים ומילה, בכלם²⁵ ברכת היין קודמת.

קידושין בטבעת

בקדושין אפי' (לו) בשוה פרוטה, רק עכשיו החמירו שיהי' שוה כסף וכנ"ל בשם סמ"ע²⁶.

ומה שנהגו עכשיו לקדש בטבעת הוא רק עפ"י קבלה בסוד מ"ם סתומה דלמרבה המשרה כמ"ש הלבוש סימן ס"ה בשם התיקוני זוהר ע"ש²⁷.

יש לנהוג כמו שנוהגים פה שהשמש יש לו טבעת קדושין של כסף ומוכרו להמקדש. ואחר הקדושין למחר חוזר השמש וקונה אותו מהאשה המתקדשת²⁸.

קידושין בפחות משה פרוטה

לכאורה יש סמך לדעת הרמב"ם פ"ד מה' (לכות) אישות דין י"ט שאם קידש אשה בתבשיל או בירק שאינו מתקיים וכיוצא בהם אם לא היתה שוה פרוטה

24. סידור אדמו"ר הזקן.

25. מלבד בברכת המזון שצריך לברך בורא פרי הגפן על הכוס של ברכת המזון אחר ברכת המזון, ואפילו אם כבר בירך על היין שבתוך הסעודה. שכל מה שאוכל ושותה אחר ברכת המזון סעודה אחרת היא לפי שברכת המזון היא סילוק והיסח הדעת למה שלפניה, וגם אי אפשר לשתות ולאכול בעודו מברך. ומפני זה נשתנה ברכת המזון מכל דברים הטעונים כוס, שבכולם ברכת היין קודמת וכאן מברך בורא פרי הגפן אחר ברכת המזון ולא לפניה אפילו אם לא בירך על היין בתוך הסעודה. ואפילו בירך, הרי כשנטל הכוס בידו לברך ברכת המזון הסיח דעתו מלשתות קודם ברכת המזון, ואם היה נמלך לשתות היה צריך לחזור ולברך, וכיון שכן למה אינו מברך בורא פרי הגפן קודם ברכת המזון, אלא לפי שבברכת המזון הוא מודה ומשבח לבוראו על מה שאכל ושתה הוא סילוק והיסח הדעת על מה שעשה ואפילו על ברכת המזון (שמברך) [שבירך] והכוס בידו, לכך צריך לברך תיכף לשתיתו - שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן ק"צ סעיף א.

26. ספר מאיר עיניים להגאון הרב יהושע וולק-כץ זצ"ל.

27. צמח צדק יו"ד סוף סימן רכג. וראה טעם על פי נגלה בהתועדויות תשד"מ חלק ג ע' 2115.

28. צמח צדק אבן העזר סימן צח אות ט.

באותו המקום אינה מתקדשת כלל²⁹ עכ"ל – ממעשר שני פרק א משנה ה' הלוקח . . או פירות שאינן יכולים להגיע לירושלים, לא קנה מעשר".

מיהו יש לדחות, דלהחולקים עליו שם היינו משום גזירת הרואין כו' כמ"ש הרא"ש והר"ן פ"ק דקדושין הובא בב"י סימן ל"א³⁰.

קידושין באיסורי הנאה מדרבנן

כתב הבית-שמואל סימן כ"ח סעיף כ"א ס"ק נ"ב דאין מקודשת בכל איסור דרבנן אפילו אין לו עיקר בתורה.

ולכאורה יש ראייה ממעשר שני פרק א משנה ב' "מעשר בהמה . . אין מקדשין בו אשה" לפי מה שכתב הר"ש דהא דאינו נמכר לאחר שחיטה הוא מדרבנן גזירה אטו לפני שחיטה, ומותר למוכרו בהבלעה³¹.

קידושין מדעתה

משנה ריש פרק דקדושין האשה נקנית. ובגמרא (ד"ב ע"ב) דאשמועינן מדעתה אין, בעל כורחה לא. אפילו דאשמועינן דמדעתה אין. היינו שצריך שיהיה מעשה ממנה שהיא חפצה בקדושין מדעתה ורצונה או דבור שאומרת כן בפירוש. אבל כשאין ממנה דבור. והמעשה מסופק שיש פנים לומר שזה המעשה אינו רצון על קדושין כלל. אף שיש פנים לומר גם כן שנתרצית על קדושין. כיון שיש לומר ג"כ שלא נתרצית כלל. ודבור אין ממנה. אין זה נקרא מדעתה. כי אנו צריכים שתקנה את עצמה מדעתה ורצונה. וכל שיש לומר שלא רצתה להקנות את עצמה לא נקנית כלל. דאוקמא אחזקתה שהיא שלה. ולא הקנתה את עצמה.

לאפוקי שתיקה דלאחר מתן מעות אפילו בשדיך תחלה אינה נקנית כלל, דאין זה מדעתה³².

29 . ולא אמרינן הרי זו מקודשת בספק וצריכה גט מספק שמא דבר זה שוה פרוטה במקום אחר, שהרי דבר זה אינו מגיע למקום אחר עד שיפסד ויאבד ולא יהא שווה פרוטה.

30 . צמח צדק חידושים על הש"ס כח, א-ב.

31 . צמח צדק חידושים על הש"ס כח, א.

32 . צמח צדק אבן העזר סימן צה.

טלי קידושיך מע"ג קרקע

אמר לה טלי קידושיך מעל גבי קרקע, לפי דברי רוב הפוסקים חשיב קדושיך. עיין תשובת מהר"י בן לב ח"ב סימן ל"ג. ואף על פי שיש חולקים, העיקר כהאומרים דהוי קדושיך³³.

בפני עד אחד

ידוע דרוב הפוסקים סבירא להו דהמקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיך אפילו שניהם מודים, וכן פירש הרב בית יוסף בשלחן-ערוך סימן מ"ב. והרמ"א שם הביא דעת היש מחמירים וכן-הוא בתשובות האחרונים³⁴.

(אמנם די להחמיר במקדש בעד א', מה שאין כן בנדון שקידש בפני שני עדים קרובים זה לזה היינו אב ובנו, וזימנם להעיד שהרי אמר להם איך דארף אייך כו', שלפ"ד הרבה פוסקים לא חשיב כלל אפילו מקדש בעד א'³⁵).

סעודת אירוסין ונישואין

סעודת אירוסין ונישואין של בת תלמיד חכם לתלמיד חכם ובת עם הארץ לעם הארץ [נקראת] סעודת מצוה. אבל בת תלמיד חכם לעם הארץ או בת כהן לישראל³⁶, כיון שאין זיווג עולה יפה, אינה נקראת סעודת מצוה³⁷.

ברכת חתנים שבברכת המזון

בברכת המזון אומר הברכות תחלה ואח"כ מברך על הכוס³⁸.

33. צמח צדק אבן העזר סימן קיח אות ג. וראה עוד בסימן רעא אות ג.

34. צמח צדק אבן העזר סימן קכב.

ועד"ז שם סימן קכ: רוב הפוסקים ס"ל דהמקדש בעד א' אין חוששין לקדושיך. ואנן חוששין להחמיר לדעת הסמ"ג.

ויש להעיר מצמח צדק מילואים (תשס"ט) סימן מד: שהוא לבדו ראה. אם כן אין כאן עד אחר שראה הנתינה.

35. צמח צדק אבן העזר סימן קכ.

36. ראה צמח צדק אבן העזר סימן יא. שלחן מנחם ח"ו סימן נז. וש"נ.

37. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן תמ"ד סעיף ט"ו.

38. סידור אדמו"ר הזקן.

שכר ש"ץ

בקצת מקומות דל ועשיר נותנים שכר השליח ציבור בשוה, אך יש לו קצבה מכל נישואין, וזה לפי ממון³⁹.

שבעת ימי המשתה

בימים הראשונים היו נוהגים שכל שבעת ימי המשתה היו מתייחדין החתן והכלה בחדר מיוחד, ואין שום אדם נכנס אצלם, רק בעת שרוצים לשמח אותן ולאכול ולשתות עמהם. וזה החדר נקרא חופה⁴⁰.

הפקעת קידושין

לא אמרינן "מאן דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושין" אלא היכי דאיתמר בגמרא בהדיא, כמ"ש בתשובות רשב"א סימן אלף קפ"ה⁴¹.

הפקעת קידושין אם לא אמר כדת משה וישראל

הגם שהתוס' בכתובות (דף ג' ע"א) ובגיטין (דל"ג ע"א) כתבו לכן אומרים בשעת קדושין כדת משה וישראל.

י"ל דאין כוונתם דמחמת דקאמר כדת משה וישראל הוא דאמרינן דאדעתא דרבנן מקדש. אלא כוונתם דמהאי טעמא התקינו שיאמר כן כדי שיתפרש כן. אבל הוא הדין אי אתרמי דלא אמר כדת משה וישראל מכל מקום לא ישתנה הדין דודאי אדעתא דרבנן מקדש. וכן מובא בשיטה מקובצת בכתובות שם ריש ד"ה כל המקדש.

39. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן נ"ג סעיף ל.

40. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן תרל"ט סעיף י.

41. שו"ת אדמו"ר הזקן סימן כד.

וראה צמח צדק אבן העזר סימן רכו: ואף שבתשובת הרשב"א סימן אלף קפ"ה כתב שלא בכל מקום אמור כן אלא היכא דאמור אמור. היכא דלא אמור. מדנפשינן לא אמרינן. והביאו אדמו"ר נ"ע בתשובה סד"ה בנדון אלמנה מינקת שניסת. אמנם נראה כוונת הרשב"א היכא דלא אמור היינו שלא נזכר בגמ' שיהי' הדין כן כגון בנדון שנשאל שם במקדש בפסולי עדות דרבנן שי"ל דבאמת הוה קדושין. אבל בנד"ז שהדין נזכר לא כל הימנו מן הראשון כו' רק לא ידעינן כ"כ הטעם מדוע פליג ר"א כ"כ בפשיטות על התנא קמא דמתניתין, שפיר י"ל דמשום הפקעת קדושין נגעו בה.

מיהו בשם שיטה כתב הטעם משום דאמר בשעת קדושין כדת משה וישראל, וכן מובא ברש"י ביבמות (ד"צ ע"ב ודק"י ע"א), וכן פירש רשב"ם בפרק חזקת (דמ"ח ע"ב), ובחידושי הרשב"א בגיטין (דל"ג ע"א) ד"ה כל דמקדש⁴².

הקרואים אל שמחת הנישואין

להפסיק באמצע סעודה, לפני ברכת המזון, כדי לשמח חתן וכלה

ההולך לצורך מצוה עוברת, כגון לקראת חתן או לקראת כלה, מותר לילך בתוך הסעודה ולברך ברכת המזון כשיחזור, ואפילו לא הניח מקצת חברים, שאין להניח מצוה עוברת משום חשש שמא ישכח.

אלא לפי שיש חולקין על זה כמו שיתבאר [ואומרים שדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם דינם כדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומם לענין שינוי מקום בדיעבד שצריך לחזור ולברך אלא א"כ הניח מקצת חברים, אבל לכתחלה אסור לעקור ממקומו בלא ברכה אחרונה (אפי' לצורך מצוה עוברת) בדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם אלא א"כ הניח מקצת חברים ודעתו לחזור למקומו שאז אין זו עקירה⁴³], וגם לפי סברא הראשונה יש לומר שאף שהכל סעודה אחת היא, מכל מקום בשני מקומות היא וכל מה שאכל במקום זה צריך לברך אחריו מיד לכתחלה קודם שיעקור למקום אחר, לפיכך אין להקל אפילו לצורך מצוה עוברת אם לא היה דעתו על זה מתחלה⁴⁴.

אָבֵל

כל זמן האבילות אפילו עד י"ב חודש על אביו ועל אמו וכל שלשים על שאר קרובים, אסור לילך לשמחת נשואין וכיוצא בה⁴⁵.

42. צמח צדק אבן העזר סימן רעא אות ה.

43. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן קע"ח סעיף ח.

44. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן קע"ח סעיף ו.

45. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן קכ"ח סעיף נ"ה.

כבוד חתן וכלה

ת"ת נדחה מפני הכנסת כלה

אפילו תלמוד תורה של רבים נדחה מפני מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים כמו שאמרו על ר' יהודה בר אלעאי כשהיה מלמד לתלמידיו וראה את המת או את הכלה היה מפסיק מתלמודו ללות המת ולהכניס הכלה לחופה. ויש אומרים שאם הוא בענין שאם יפסיק ויבטל לימודו לרבים עכשיו לא יוכלו להתאסף עוד ללמוד להם אחר שיקיימו המצוה, אין לו להפסיק אפילו למצוה של תורה⁴⁶.

הנחת עטרות של ספר תורה בראש החתן

לדברי הכל אין תנאי מועיל בגוף הקדושה להשתמש בו חול כשהוא בקדושתו, אבל לתשמישי קדושה מועיל תנאי לדברי הכל אפילו בעודן בקדושתן (רק שישתמש בהם שלא בשעת מצותן כגון עטרות של ספר תורה ליטול מהן ולהניחן בראש חתנים)⁴⁷.

בציעת הפת

החתן ביום חתונתו הוא קודם לכל לבצוע אף על פי שיש שם גדול וכהן, שכיון שהסעודה היא בשבילו ובידו לדחותה אין קדימה נגדו לשום אדם⁴⁸.

רחיצת פני הכלה ביוהכ"פ

הכלה אחר נישואיה מותרת לרחוץ פניה ביום הכיפורים, לפי שהיא צריכה להתנאות עד שתתחבב על בעלה. וכל שלשים יום לחופתה היא קרויה כלה⁴⁹.

46 . הלכות תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן פרק ד הלכה ד.

47 . שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן מ"ב סעיף ו.

48 . שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן קס"ז סעיף י"ט.

49 . שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן תרי"ג סעיף י"ח.

חתן ובני החופה בשאר מצוות

קריאת שמע, תפלה ותפלין

חתן ושושביניו וכל בני החופה בשעת המשתה פטורים מפני שמצוי בהן שכרות וקלות ראש, ואע"פ שחייבין בקריאת שמע קורין קריאת שמע בלא תפלין. וכן פטורין מן התפלה, לפי שמתוך שמחת לבם לא יוכלו לכוין. משא"כ בקריאת שמע שמצות כוונתה אינו אלא בפסוק ראשון בדיעבד ובקל יוכלו ליישב דעתם לכוין בפסוק ראשון והשאר יאמרו בלא כוונה.

דעה א: בזמן הזה חייבים בכל, וכן נוהגין

ועכשיו שאין אנו מכוונים כל כך בתפלה גם בלא שמחת נישואין, אין לחתן ולכל בני החופה לפטור את עצמן מהתפלה מחמת חסרון כוונה. וכן נוהגין, שמפסיקין המשתה כשמגיע זמן תפלה. ונוהגין גם כן להניח תפלין, שכיון שמפסיקין המשתה ועומדים ומתפללים שוב אין לחוש לקלות ראש בשעת התפלה. משא"כ בדורות הראשונים שלא היו מפסיקין המשתה כדי להתפלל והיו קורין קריאת שמע בתוך המשתה, היו פטורין מתפלין שמא יבואו בהן לידי קלות ראש שהוא מצוי בשעת המשתה.

דעה ב: גם בזמן הזה פטורים מהכל

ויש אומרים שחתן ושושביניו וכל בני החופה העוסקים במשתה נקראים עוסקים במצוה לענין שפטורין משאר מצות לכן הם פטורים ג"כ מקריאת שמע ואין צריך לומר מן התפלה ומן התפלין אפילו בזמן הזה.

ההכרעה להלכה

והמקיל כסברא זו לא הפסיד, אע"פ שנוהגין כסברא הראשונה. ולכן בימות הקיץ שלפעמים סעודות הנשואין היא נמשכת עד הבוקר פטורין מכולם. ובלבד שיהא החתן מיסב עמהם שאז היא מצוה לסברא האחרונה⁵⁰.

50. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן ל"ח סעיף ו.

דין החתן בעבר ובזמן הזה

הכונס את הבתולה פטור מקריאת שמע וברכותיה (עיין סימן ק"ו) ומן התפלה כל ג' ימים אחר כניסתו לחופה אם לא עשה מעשה מפני שהוא טרוד במחשבתו טרדת מצוה שמחשב על עסק הבתולים.

וג' ימים אלו הם לבד מיום החופה כגון אם היתה החופה ביום ד' פטור מקריאת שמע מליל ד' עד ליל מוצאי שבת ולא עד בכלל מפני שלאחר ג' ימים כבר נתקררה דעתו ואין טרוד עוד במחשבתו

במה דברים אמורים בזמן הראשונים שהיו מכוונים היטיב בקריאת שמע אבל עכשיו שגם שאר בני אדם אינם מכוונים כראוי גם הכונס את הבתולה קורא קריאת שמע וברכותיה ומתפלל כשאר בני החופה שאינם פטורים אלא בשעת המשתה כמו שנתבאר בסי' ל"ח⁵¹.

אמירת תחנון

בבית החתן

נהגו שלא ליפול על פניהם בבית החתן ביום כניסתו לחופה מפני שיום טוב שלו הוא ולא כשיש שם חתן בבית הכנסת, והוא הדין לווהו רחום שאומר בב' וה'.

ואף לאחר שיצאו מבית החתן ובאו לבתיהם א"צ לומר תחנון, לפי שמקומו הוא מיד אחר תפלת י"ח, וכיון שנדחה ממקום קביעתו נדחה לגמרי.

וה"ה לווהו רחום במדינות אלו שנוהגים לומר קודם נפילת אפים בכל הימים אף על פי שאמירתו חובה כמ"ש בסי' (מן) קל"ד (מכל מקום כיון שחיובו אינו אלא מפני המנהג ועכשיו נפטרו מלאמרו בשעת חיובו דהיינו בזמן שנוהגים לאמרו בכל יום שהוא מיד אחר תפלת י"ח קודם נפילת אפים נפטרו כל היום)⁵².

בתפלה עם החתן בבית הכנסת

51. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן ע סעיף ג.

52. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן קל"א סעיף ה.

אין אומרים תחנון כל היום כשמתפללים אצל החתן, או אם בא לבית הכנסת ביום כניסתו לחופה.

ויש מקומות נוהגים שאין החתנים הולכים לבית הכנסת יום או יומים קודם החופה כדי שיוכלו הקהל לומר תחנון, אך אם נכנסו לבית הכנסת אומרים תחנון לבד מיום החופה.

ויש נוהגים שלא לומר תחנון כל ז' כשהחתן בבית הכנסת, שכל ז' ימי המשתה הם לו כרגל, ואפילו ביום ח' לחופתו (בשחרית) אין נוהגים ליפול על פניהם כיון שהיתה החופה סמוך לערב (ולא נשלמו ז' ימים עד יום ח' בעת ההיא)⁵³.

מנהג ספרדים שבכל יום שאין בו תחנון ונפילת אפים אין אומרים למנצח יענך ולא תפלה לדוד, דהיינו . . . ובכל יום שיש בבית הכנסת . . . חתן כל שבעת ימי המשתה⁵⁴.

שבת ומועדי השנה

עשיית תנאי בהדלקת נר שבת

כשיש חופה בערב שבת וצריכה לילך לשם ותתאחר שם עד אחר שקיעת החמה ואי אפשר לה שתקבל שבת קודם לכתה לשם (אזי תדליק ותברך [קודם לכתה] ותתנה שאינה מקבלת שבת בהדלקה זו.

במקרה זה הבעל צריך לקבל שבת

ומכל מקום אין לה להתנות תנאי זה אלא אם כן הבעל יקבל עליו שבת מיד סמוך להדלקתה, דכיון שהיא אינה מקבלת לאלתר לאחר הדלקתה, שצריכה לשהות הרבה בלכתה לחופה, אם כן גם הבעל לא יקבל לאלתר יצטרך לכבות הנר ולחזור ולהדליקו סמוך לקבלת שבת כמו שנתבאר למעלה, ונמצא שבירכה לבטלה).

53. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן קל"א סעיף ו.

54. סידור אדמו"ר הזקן.

אין לברך אחר שהנרות דולקים

אבל אין לה להדליק לכתחלה קודם לכתה בלא ברכה ובבואה מהחופה משחשכה תפרוש ידיה לפני הנרות ולברך אז קודם שתהנה לאורן.

וכן אם דעתה לבא מהחופה בבין השמשות אין לה לסמוך על זה שלא להדליק קודם לכתה ושתצוה לנכרי להדליק כשתבא בבין השמשות ושתברך היא על ידי פרישת ידיה מיד אחר הדלקת הנכרי שלא תהנה לאורן עד אחר ברכתה, לפי שהאין תברך וצונו להדליק והן דולקות כבר מקודם לכן או על ידי הנכרי.

בדיעבד יכולה להדליק ע"י נכרי בין השמשות

ומכל מקום בדיעבד ששכחה ולא הדליקה קודם בין השמשות ונזכרה בבין השמשות יש להתיר לה לצוות לנכרי להדליק ושתברך היא קודם שתהנה לאורן (דכיון שעיקר מצות הדלקת נר שבת אינה ההדלקה בלבד אלא ההנאה והתשמיש לאורה היא עיקר המצוה אלא שההדלקה היא התחלה והכנה למצוה זו ולכן מברכים עליה וזו ששכחה ולא בירכה בתחלת המצוה יכולה לברך קודם עיקר המצוה דהיינו קודם שתהנה לאורן).

במקרה זה תדליק רק נר אחד

ומכל מקום לא תצוה להדליק אלא נר אחד על השלחן שזהו עיקר המצוה (אבל נר אחד אפשר להתיר לה אף אם יש שם כבר נר דלוק, שמאחר שהנשים נזהרות מאד בברכה זו הרי זה כצורך גדול שהתירו בו שבות בבין השמשות כמו שנתבאר בס' רס"א⁵⁵).

השבתת חמץ

מי שהלך מביתו בי"ד [ניסן] שחרית, וקודם שהגיע זמן הביעור נזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו שלא ביערו ואין דעתו לחזור לביתו עד לאחר שיגיע זמן הביעור, אם הוא הולך לדבר מצוה . .

כגון . . שהלך לסעודת מצוה כגון סעודת . . אירוסין ונשואין של בת תלמיד חכם לתלמיד חכם ובת עם הארץ לעם הארץ,

אבל בת תלמיד חכם לעם הארץ או בת כהן לישראל כיון שאין זיווגן עולה יפה אינה נקראת סעודת מצוה,

55. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן רס"ג סעיף י"א.

ואפילו הסעודה שעושין כשהחתן משלח סבלונות לכלתו שקורין אותה סעודת קנין גם היא נקראת סעודת מצוה

– אין צריך לחזור לביתו ולבער החמץ, אלא אם כן יש שהות ביום שיחזור לביתו ויבער החמץ ויוכל לחזור לילך ולקיים המצוה. אבל אם אין שהות ביום כל כך, יבטלנו במקום שהוא. שהרי אחר הביטול אין צריך לבערו אלא מדברי סופרים, ובמקום מצוה העמידו חכמים על דברי תורה.

אבל אם לאחר שהגיע זמן הביעור נזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו, שאז אינו יכול לבטלו כמו שנתבאר בסימן תל"ד, חייב לחזור לביתו מיד כדי לבער החמץ מן העולם לגמרי אם הוא חול, ואע"פ שאחר כך לא יהיה לו שהות לילך ולקיים המצוה מכל מקום אין שום מצות עשה דוחה מצות עשה דהשבתת חמץ, שהרי כל רגע ורגע שאינו מבער החמץ הוא עובר על מצות עשה של תשביתו שאור מבתים. מה שאין כן בשאר כל מצות עשה⁵⁶.

סוכה

הנושא בתולה שנים או שלשה ימים קודם החג בענין שנמשכו שבעת ימי המשתה שלו בתוך החג (דאלו בחג עצמו אין נושאים נשים כמו שנתבאר בסימן תקמ"ו), בימים הראשונים שהיו נוהגים שכל שבעת ימי המשתה היו מתייחדין החתן והכלה בחדר מיוחד ואין שום אדם נכנס אצלם רק בעת שרוצים לשמח אותן ולאכול ולשתות עמהם, וזה החדר נקרא חופה, הרי החתן והשושבינין וכל בני החופה, דהיינו אותם אנשים שאוכלים עם החתן, פטורים מן הסוכה כל שבעת ימי המשתה ומותרים לאכול ולשתות ולשמוח חוץ לסוכה דהיינו בחדר הנקרא חופה, לפי שאי אפשר לשמוח כראוי בתוך הסוכה שאין עיקר השמחה אלא בחופה שהוא עיקר ישיבת החתן וכלה דהיינו מקום שהם מתייחדין שם, ואי אפשר לעשות עיקר ישיבת החתן וכלה בתוך הסוכה לפי שכל סוכה אין לה רק שלשה דפנות ופרוצה ברוח רביעית ובוש שם החתן לשחק עם כלתו. ולכן עכשיו שנוהגין לעשות ארבע מחיצות לסוכה אף החתן חייב בסוכה⁵⁷.

56. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן תמ"ד סעיפים ט"ו-טז.

57. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן תרל"ט סעיף י.

אירוסין ונישואין בשבת

סעודת אירוסין ונישואין בערב שבת

אסור לקבוע בערב שבת סעודה גדולה של משתה שאינו רגיל בה בימי החול מפני כבוד השבת שעל ידי שמרבה באכילה ושתיה בערב שבת אפילו בבוקר יותר מדרכו בשאר ימות החול לא יוכל לקיים סעודת שבת שבלילה כראוי.

במה דברים אמורים, בסעודת הרשות, או אפילו סעודת מצוה אלא שאין זמנה בערב שבת שיכול לדחותה ליום אחר ולעשות הסעודה באותו יום. אבל אם זמנה היום, כגון סעודת אירוסין ונישואין שאין לו לדחות האירוסין שמא יקדמנו אחר לארסה, וכן הנשואין אין לו לדחות שלא להבטל מפריה ורביה, לפיכך מותר לעשות הסעודה גם כן בו ביום. ואם אחר כך לא יוכל לקיים סעודת שבת שבלילה אין בכך כלום כיון שזהו גם כן סעודת מצוה, ויאכל למחר ביום שלש סעודות כמ"ש בס' רע"ד.

ומכל מקום מצוה להתחיל הסעודה לכתחלה קודם שעה עשירית, שהרי משעה עשירית ואילך מצוה להמנע מלקבוע אפילו סעודה קטנה שרגיל בה בחול אם היא סעודת הרשות כמו שיתבאר, אם כן גם בסעודת מצוה כיון שאפשר להקדימה קודם שעה עשירית יש לו להקדימה לכתחלה. וטוב שלא לאכול בסעודה זו אלא מנין מצומצם לבד מן השייכים לסעודה, כגון הקרובים והשושבינים בסעודת נשואין.

מי שאירס קודם ערב שבת ואירעו אונס שלא היה יכול לעשות הסעודה ביום האירוסין, לא יעשנה בערב שבת. דכיון שכבר נדחת מזמנה דהיינו יום האירוסין ידחנה גם כן מפני כבוד השבת.

(אבל בנשואין נמשכת מצות הסעודה (ג') [ז'] ימים אחר החופה כמו שיתבאר בסמ"ת (מ) 58.

קידושין וחופה בשבת

אין מקדשין את האשה [בשבת] גזרה שמא יכתוב.

58. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן רמ"ט סעיפים ה-ח.

וכן אין מייבמין ולא כונסין אשה לחופה אפילו קידשה מבעוד יום, מפני שעל ידי כך קונה אותה ליורשה ואסור לקנות קנין בשבת מפני שהוא בכלל גזרת מקח וממכר שגזרו משום שמא יכתוב כמ"ש בסימן ש"ו. ויש מתירים לקדש ולכנוס למי שאין לו אשה ובנים משום מצות פריה ורביה ואף שאין זה עיקר מכל מקום סומכין על זה בשעת הדחק כי גדול כבוד הבריות כמו שרגילין שלפעמים שלא היו יכולים להשוות עם הנדוניא ביום ו' עד הלילה ועושין החופה והקידושין בליל שבת הואיל וכבר הוכנו לסעודה ולנשואין והיה ביוש לכלה ולחתן אם לא יכנוס אז ומכל מקום לכתחלה צריך לזהר שלא יבא לידי כך וכמה עבירות באין ממה שמאחרים החופה וכל ירא שמים יחמיר לעצמו שלא לעשות כלל נישואין בשבת כמ"ש באבן העזר סימן ס"ב⁵⁹.

הכונס את האלמנה לא יבא עליה ביאה ראשונה לא בשבת ולא ביו"ט, לפי שאין חופה לאלמנה לקנותה על ידי כך אלא על ידי ביאה או על ידי יחוד הראוי לביאה הוא שקונה אותה, ואין קונין קנין בשבת. ואפילו אם נשאה בליל ה' ונתייחדה עמו כבר יחוד הראוי לביאה טוב להחמיר שלא לבא עליה ביאה ראשונה בשבת או יו"ט, לפי שיש אומרים שיחוד הוא הנקרא חופה ולא חופה שלנו, ואין חופה לאלמנה, אלא על ידי ביאה בלבד הוא שקונה אותה. וכל שכן אם היתה טמאה בליל ה' ונתייחדה עמו על ידי ב' שומרים שאין זה יחוד הראוי לביאה ואינו קונה באלמנה אפילו לפי סברא הראשונה, ולכן אין לה לטבול בליל שבת. ואם מותרת לטבול במוצאי שבת יתבאר ביו"ד סימן קצ"ז. וגם בבתולה שחופה קונה בה יש ליחדן אחר החופה יחוד גמור הראוי לביאה קודם השבת, או לא יתייחדו יחוד גמור כל השבת כולה, כדי לחוש לסברא האחרונה שיחוד גמור הוא הנקרא חופה ולא חופה שלנו, ואסור לעשותו בתחלה בשבת וכן ביום טוב⁶⁰.

העמדת החופה וסילוקה בשבת

כל גג עראי שאינו מתכוין בו לעשיית אהל לא אסרו לפורסו על המחיצות שמעמיד תחתיו בשבת אלא כשלא היה הגג קבוע במחיצות מבעוד יום, אבל אם היה כבר קבוע בהן מבעוד יום אלא שהיו נכפלים ומונחים מותר לפושטן ולהעמידן בשבת, כגון כסא העשוי פרקים וכשרוצים לישב עליו פותחין אותו והעור נפתח ונמתח וכשמסירין אותו סוגרין אותו והעור נכפל, מותר לפותחו לכתחלה בשבת אף אם יש לו מחיצות תחתיו מפני שאינו דומה לעשיית אהל כיון שאינו עושה

59. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן של"ט סעיפים ד-ה.

60. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן של"ט סעיף ח.

כלום שהרי עשויים ועומדים הם כבר הגג עם המחיצות מבעוד יום אלא שמותחן בשבת לישב עליהם. ומטעם זה מותר להעמיד החופה⁶¹ ולסלקה⁶².

סיפוק, טיפוח וריקוד בשבת

אין מספקין כף על ירך ואין מטפחין כף אל כף בין לשמחה אפילו בנשואין בין לאבל, גזרה שמא יתקן כלי שיר לשורר או לקונן, אלא אם כן מספק ומטפח כלאחר יד.

אפילו להכות באצבע על הקרקע או על הלוח או אחת כנגד אחת כדרך המשוררים כגון אלו שמכין באמה על הגודל ועושין בזה תנועות עריבות או לקשקש באגוז לתינוק או לשחק בזוג כדי שישתוק כל זה וכיוצא בו אסור גזרה שמא יתקן כלי שיר.

וכן אסור לרקד מטעם זה אפילו בנישואין.

אבל בשמחת תורה מותר לרקד בשעה שאומרים קילוסים לתורה משום כבוד התורה.

ועכשיו שנהגו ההמון לספק ולטפח ולרקד בכל מיני שמחה אין מוחין בידם לפי שבודאי לא ישמעו ומוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידיים. ויש שלמדו עליהם זכות לומר שעכשיו אין אנו בקיאים בעשיית כלי שיר ולא שייך לגזור שמא יתקן כלי שיר שדבר שאינו מצוי הוא כלל⁶³.

ברכה מעין ז'

אין אומרים ברכה מעין ז' אלא בבית הכנסת קבוע, דהיינו בכל מקום שמתפללין בו בעשרה בקביעות. אבל מקום שמתפללין בו בעשרה באקראי בעלמא כגון אותן שעושים לפרקים מנין בביתם וכן בבית חתנים ואבלים שעושים מנין בביתם, אין

61. [ואף שמיירי בגג ש"אינו מתכוין בו לעשיית אהל" - כיון שאין החופה נעשית להגן מפני שמש או גשם רק לכבוד חתן וכלה ג"כ לא נקרא אוהל. - נודע ביהודה אורח חיים מהדורה קמא סימן ל].

62. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן שט"ו סעיף י"ג.

63. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן של"ט סעיף ב.

וראה אגרות קודש חלק י' ע' שמב: השירה והרקוד. זה **מכבר** התירו פרושים את הדבר בשמחה של מצוה. ומנהג ישראל תורה היא. ותא חזי מאי עמא דבר. והאריך בההיתר בזה בשו"ת מנחת אלעזר חלק א' סימן כ"ט ובסוף חלק השני לו.

לומר שם ברכת מעין ז', דכיון שאין שם מנין קבוע לא שייך הטעם בשביל שיסיימו תפלתם המאחרים לבא⁶⁴.

הוספת עליות

יש אומרים שמותר לקרות עולים הרבה בפרשה אחת, שחוזר וקורא זה מה שקרא זה וחוזר ומברך, ואין בזה חשש ברכה לבטלה שהרי בחול המועד של סוכות וחנוכה עושים כן. ומכל מקום אין השני עולה למנין ז' קרואים המחוייבים בשבת אלא אם כן הוסיף עוד ג' פסוקים שלא קראם הראשון כמו שנתבאר בסימן קל"ז. ויש אומרים שלכתחלה אסור להשני לברך על הפסוקים שכבר בירך עליהם הראשון אלא אם כן יוסיף עליהם ג' פסוקים, ואין למדין מחול המועד וחנוכה שאי אפשר בענין אחר. וכן נוהגין במדינות אלו כל השנה לבד משמחת תורה שסומכין על סברא הראשונה, ובמקצת מקומות אף בשבת חתונה⁶⁵.

הפטרה

אם אירע חתונה בשבת במקומות שנוהגים אז להפטיר בבית הכנסת שוש אשיש, יש לו ג"כ לקרותה לעצמו ולא הפטרת השבוע, [כדי שיהא בקי בה ויודעה] כי שמה יקראוהו למחר.

אבל אם אירעו הרבה חתונות בשבתות זו אחר זו די במה שקרא שוש אשיש בראשונה, ויש לו לקרות בשאר השבתות הפטרת השבוע⁶⁶.

הזכרת נשמות ואב הרחמים

נהגו להזכיר אחר קריאת התורה נשמת המתים, גם נוהגים לומר אב הרחמים, ובכל יום שאין אומרים בו צדקתך צדק בשו"ת אורח חיים סימן ל"ה. ואירע כאן בשבת חתונה ולא כשיש חתונה או מילה⁶⁷.

64. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן רס"ח סעיף ט"ו.

65. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן רפ"ב סעיף ד.

וראה אגרות קודש חלק ג' ע' לא: אצלנו מקפידים במאד שלא להוסיף קרואין אפילו בשבת וכנראה שהוא מיוסד על הוראת הצמח צדק בשו"ת אורח חיים סימן ל"ה. ואירע כאן בשבת חתונה ולא הסכים כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א שיוסיפו קרואים כ"א שיקראו בשני מקומות.

66. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן רפ"ה סעיף י.

67. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן רפ"ד סעיף י"ד.

התחייבות ונתינת מתנות

מה שנוהגים קצת כשהחתן דורש בשבת שהם מחייבים עצמם ליתן כך וכך (מעות) אחר השבת, לא יפה הם עושים, שלא התירו לחייב עצמו אלא לצדקה וכיוצא בה משאר מצות, אבל לדבר הרשות אסור משום ודבר דבר.

וכן הנוהגים ליתן כלים במתנה לחתן הדורש לא יפה הם עושים, שאסור ליתן שום דבר במתנה לחבירו בשבת ויו"ט אלא מיני מאכל ומשקה שלצורך היום כמ"ש בסימן שכ"ג ותק"ז, שהרי אפילו להקדיש לגבוה אסרו והקדש דומה למתנה שיוצאה ג"כ לגמרי מרשותו לרשות חבירו. ואפילו נתן לו חדר ורוצה לקנותו ע"י סגירת הדלת שהיא נקראת חזקה לענין שלא יוכל לחזור בו הנותן אסור לסגרה בשבת, שאין קונין קנין בשבת בשום דרך מדרכי ההקנאה מפני שדומה למקח וממכר, ואין צריך לומר בקנין סודר שסתמו עומד לכתיבה ושמה יכתוב בשבת (ועיין סימן של"ט תשלום הלכות אלו)⁶⁸.

איסורי שבת שהתירו לצורך מצוה

אמירה לנכרי לעשות בשבת היא שבות מדברי סופרים אף על פי שאמר לו קודם השבת. אבל כשאומרים לו או לישראל חבירו בשבת שיעשה לו מלאכה למחר אין בזה משום שבות, אלא שאסור משום ממצוא חפצך. ואין הפרש בין איסור זה⁶⁹ לאיסור זה⁷⁰ אלא לענין צרכי מצוה, שאסור לעשות מלאכה על ידי נכרי אפילו לצורך מצוה אף על פי שאמר לו קודם השבת, והוא הדין לשאר כל דבר שהוא משום שבות לא התירו לצורך מצוה אלא אם כן הוא שבות דשבות כמ"ש שם. אבל כשהמלאכה נעשית במוצאי שבת שהוא זמן היתר אלא שאומר לו בשבת, ואין באמירה זו אלא משום שמתעסק בשבת בדבר האסור היום עסק זה, התירו לצורך מצוה.

וכן להחשיך על התחום שאין איסורו אלא משום שמזמין את עצמו בשבת לדבר האסור היום, הזמנה זו התירו לצורך מצוה שנאמר חפצך חפצך אסורים חפצי שמים מותרים.

מחשיכין על התחום בשבת כדי לעשות חוץ לתחום [לאחר השבת] צרכי כלה ולהביאם לעיר.

68 . שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן ש"ו סעיף ט"ו.

69 . [אמירה לנכרי לעשות בשבת].

70 . [שאומרים לנכרי או לישראל חבירו בשבת, שיעשה לו מלאכה למחר].

ויכול לומר לחבירו שיחשיך על התחום לעשות דברים אלו ולהביאם לו, ויכול לומר לו לך למקום פלוני למחר ואם לא תמצא במקום פלוני לך למקום פלוני, אע"פ שלדבר הרשות אסור לומר לו בלשון זה מפני שלשון זה מוכיח שמשלחו לקנות איזה חפץ שהוא דבר האסור בשבת. ויכול לומר לו ג"כ בפירוש קח במנה ואם לא תמצא במנה קח במאתים (שאף שהלוקח מיני מאכל מחנווני בשבת אסור להזכיר לו שם דמים כלל מפני שכשמזכיר שם דמים הרי זה מקח וממכר גמור, משא"כ כשאינו מזכיר לו שם דמים אינו נראה כמקח וממכר אלא כשאלה כמו שיתבאר בסימן שכ"ג, ג, וא"כ גם כשמשלחו בשבת לקנות במוצאי שבת אם מזכיר לו שם דמים הרי הוא משלחו למקח וממכר גמור האסור לו בשבת אבל אם לא היה מזכיר שם דמים אזי לא היה נראה שמשלחו למקח וממכר גמור אלא לשאלה, מכל מקום הזכרת דמים כאן הוא לצורך מצוה שאם לא יזכיר לו לא ידע כמה דמים לפסוק ואפשר שיחזור ריקם אם ייקרו השער, וכיון שמזכיר לו הדמים לקנין שלאחר השבת התיירו לו). אבל לא יזכיר לו סכום מקח, כלומר שלא יאמר לו סך ידוע שלא להוסיף עליו, לפי שאמירה זו אינה אלא הצלת ממונו ואין בה צורך למצוה. וכן לא יזכיר לו סך דמים, דהיינו שלא יאמר לו לך לאיש פלוני שאני חייב לו כך וכך וממנו צרכי המצוה הזאת ואהיה חייב לו סך הכל כך וכך (שצירוף סך זה אין בו צורך למצוה).⁷¹

יש מתירין לומר לנכרי לנגן בכלי שיר בחופות משום כבוד חתן וכלה, לפי שהוא צורך מצוה שזהו עיקר שמחת חתן וכלה, ובמקום מצוה לא גזרו על אמירה לנכרי בדבר שאינו אסור לישראל אלא מדברי סופרים כמ"ש בסימן ש"ז.

אבל אם נפסקה נימא בכנור אסור לומר לו שיתקננה, שתיקון כלי הוא איסור של תורה, ואסור לומר לנכרי אפילו במקום מצוה כמ"ש בסימן רע"ו (עיין שם שאין למחות ביד המקילים).

ושלא במקום שמחת חתן וכלה אסור אפילו לומר לו לנגן בכלי שיר. ועכשיו נהגו להקל בזה, ואין למחות בידם מטעם שיתבאר בסימן של"ט.⁷²

מותר לטלטל מת על ידי נכרי לצורך מצוה כגון חתונה אפילו שלא על ידי דבר המותר, שכל שבות דשבות מותר במקום מצוה.⁷³

71. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן ש"ו סעיפים ה-ו.

72. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן של"ח סעיף ג.

73. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן שי"א סעיף ח.

אירוסין ונישואין ביום טוב

חופה ביו"ט

כשם שבשבת לא מקדשין ולא כונסין לחופה ולא מייבמים כך אין עושין אחד מכל אלו ביום טוב⁷⁴.

הכונס את האלמנה לא יבא עליה ביאה ראשונה ביו"ט. וגם בבתולה שחופה קונה בה יש ליחדן אחר החופה יחוד גמור הראוי לביאה [קודם יו"ט], או לא יתייחדו יחוד גמור [כל היו"ט כולו], כדי לחוש לסברא האחרונה שיחוד גמור הוא הנקרא חופה ולא חופה שלנו, ואסור לעשותו בתחלה ביום טוב⁷⁵.

בחול המועד

אין נושאים נשים במועד⁷⁶.

משנה ואלו כותבין במועד קידושי נשים כו'. היינו אפילו בזוג ראשון, דמכל מקום מועיל תפלה, לכן חיישינן שמא יקדימונו אחר ברחמים, על כן מותר לארס ולכתוב בחולו של מועד. כן כתב התוספת פ"ב דסנהדרין (דף כ"ב ע"א)⁷⁷.

74 . שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן תקכ"ד סעיף א.

75 . מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן של"ט סעיף ח, עיי"ש טעם הדבר.

76 . שו"ע סתקמ"ו ס"א, נזכר בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן תרל"ט סעיף י.

77 . צמח צדק חידושים על הש"ס עט, ג. עיי"ש עוד.

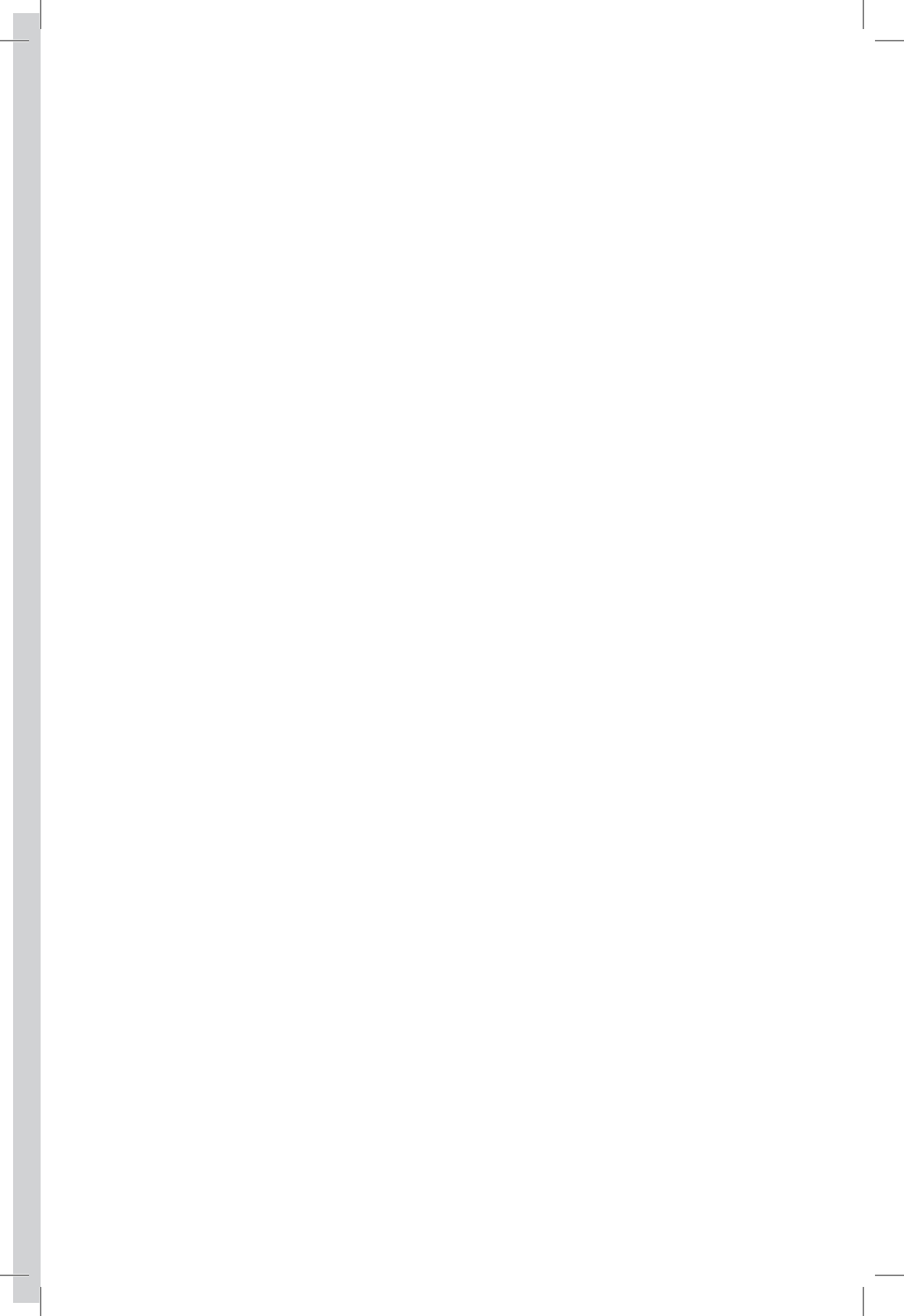
שידוכין ונישואין בין פסח לעצרת

נוהגין שלא לישא אשה בין פסח לעצרת שמתאבלין על כ"ד אלפים מתלמידי רבי עקיבא שמתו בימים הללו, אבל מותר לעשות שידוכין בלא נשואין שמא יקדמנו אחר. ומותר ג"כ לעשות סעודה לאחר השידוכין או לאחר הקידושין, אבל לא יעשו ריקודין ומחולות. ואין צריך לומר שלא יעשו ריקודין ומחולות של רשות.

מי שקפץ ונשא בימים הללו אין קונסין אותו כלום כיון שעשה מצוה.

מי שלא קיים עדיין מצות פריה ורביה, או שאין לו מי שימשנו, כיון שמותר לו לישא אפילו בתוך שלשים לאבילות אביו ואמו שחייב להתאבל עליהם מגזירת חכמים, כל שכן שמותר לו לישא באבילות ימים הללו שאינן אלא מנהג בעלמא. ומכל מקום במדינות אלו נהגו להחמיר⁷⁸.

78. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן תצ"ג סעיפים א-ג.

שער אגרות קודש

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהו
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.
ב"ה, כ"ה אלול, ה'תשי"ד
ברוקלין

לחלמידי ישיבת "אחי חמימים" אשר בראשון לציון
בארצנו הקדושה הבנה והכונן במהרה בימינו על
ידי משיח צדקנו

נח בן מרים בת שבע היימסון
יהושע בן מרים בת שבע היימסון
לוי יצחק בן חיי' גלרשטיין
פנחס כהן בן קילע
אלי' צבי בן חנה
מאיר בן חיי'
יעקב בן צפורה ויינשטק
נפת בן מרים

יעקב יהושע בן רבקה
אברהם לייב בן מרים
יחזקאל בן חיי'
שלום רב בן רבקה
שמואל בן רבקה
אפרים בן צפורה
אהרן פנחס בן יוסף
יהודה בן זיכה

ה' עליהם יהיו

שלום וברכה

נחבל הם"נ שלהם ואקראנו בעת רצונן על כ"ק מו"ח אדמו"ר

וצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

ויהי רצונן מהשי"ח אשר הצליחו בלימודיכם, תשמעו בקול מוריכם,

תשמעו סופם בהנהגה טובה-בבית המספר בבית ובחוץ-וזהיו תפארת להמוסד בו אתם

לומדים.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל למונה ולברכה,

תכתבו ותחממו לשנה טובה ומתוקה.

בברכה

חזן- תו"ח כפר
 RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
 Lubavitch
 770 Eastern Parkway
 Brooklyn 13, N. Y.
 HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
 ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
 ברוקלין, נ. י.

ב"ה, כז' אדר"ר תשל"ג
 ברוקלין, נ. י.

האברך אברהם יהודה שי'

שלום וברכה!

במענה לשאלתו במכתבו מיום אז' אדר"ר

נכונה סברתו להניח (גם) תפלין דר"ת. ועיין
 שו"ע אדה"ז סכ"ה סי"א, תניא רפמ"א, סידורו - ריש הל' תפלין.

בטח שומר הוא השלשה השיעורים השונים לכל
 נפש בחומש ההלים ותניא הידועים.

הפ"נ שבמכ' יקרא בעת רצון על הציון הק'.

בברכה ליום הולדתו - לשנת הצלחה
 בגו"ר

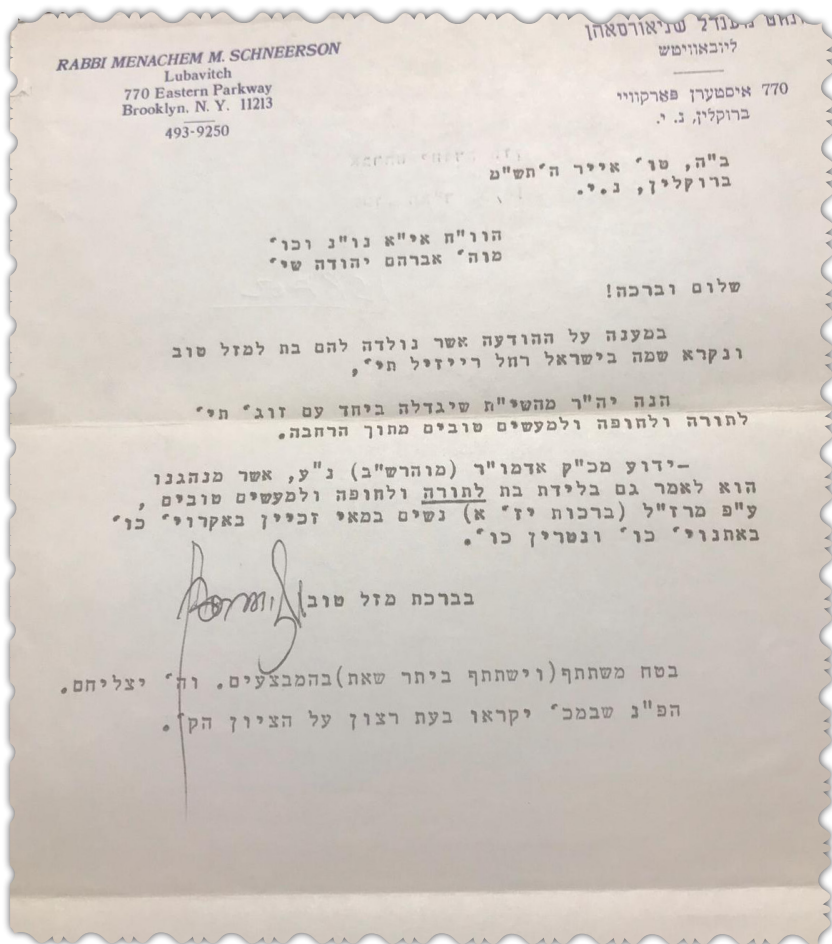
בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר
 [Handwritten signature]

על ההודעה שה"ווארט" של סב וסבת הכלה, הרה"ת ר' אברהם ומרת סימה שיחיו חזן, יתקיים ביום א', כ"ז תשרי תשל"ח, בברוקלין ניו יורק, 768 Montgome, התקבלה תשובת כ"ק אדמו"ר (מהעתקה):

ויהא בשעטומ"צ בכל

אזכיר עה"צ

מכתב כ"ק אדמו"ר להולדת אם הכלה, מרת רחל רייזיל תחי' קליין

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, יום א' דחנוכה,
ה'תשמ"ב. ברוקלין, נ. י.

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

אל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה' עליהם יהיו

שלום וברכה!

בעמדתו בהתחלה ימי חנוכה ובפרט ביום ראשון שלהם, שבו נמצא פך השמן
חתום בחותמו של כהן גדול, אשר בשמן זה הדליקו המנורה בבית המקדש כל שמונה
ימי חנוכה אלה,

י' וע"פ מאמר חז"ל דאין מדרזין אלא למזורזין, דמזה מובן ג"כ - דמזרזין
על ההידור במצות - בעיקר למהדרין מן המהדרין,

אשר בדורות אלה - בנרות חנוכה המנהג פשוט דכאו"א בישראל הוא - לעשות
ולקיים מצוה זו באופן דמהדרין מן המהדרין - להוסיף בנרות (נר מצוה דחנוכה)
מיום ליום.

יה"ר שתשפיע הנהגה זו בפשטות בקיום מצוה השם דנרות חנוכה - לשמור
ולעשות בהידור מן ההידור כל מצוה השם ובמשך כל ימי השנה,

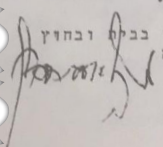
וכמו שמוסיפים הבנה וחיות ואור בקיום כל מצוות השם ובמשך כל ימי השנה
ממצות חג המצות ראש לרצלים, שכולם (וכל המצוות) הם (גם) זכר ליציאת מצרים.
והרי כל המצוות נרות הן - וכמו שנאמר כי נר מצוה ותורה אור -

וה"ז גם משלימות מצוה נר חנוכה כשפועלת פעולתה באופן דמהדרין מן
המהדרין - פעולה נמשכה בכל המצוות ובכל ימות השנה ובאיכות ובכמות גם יחד.

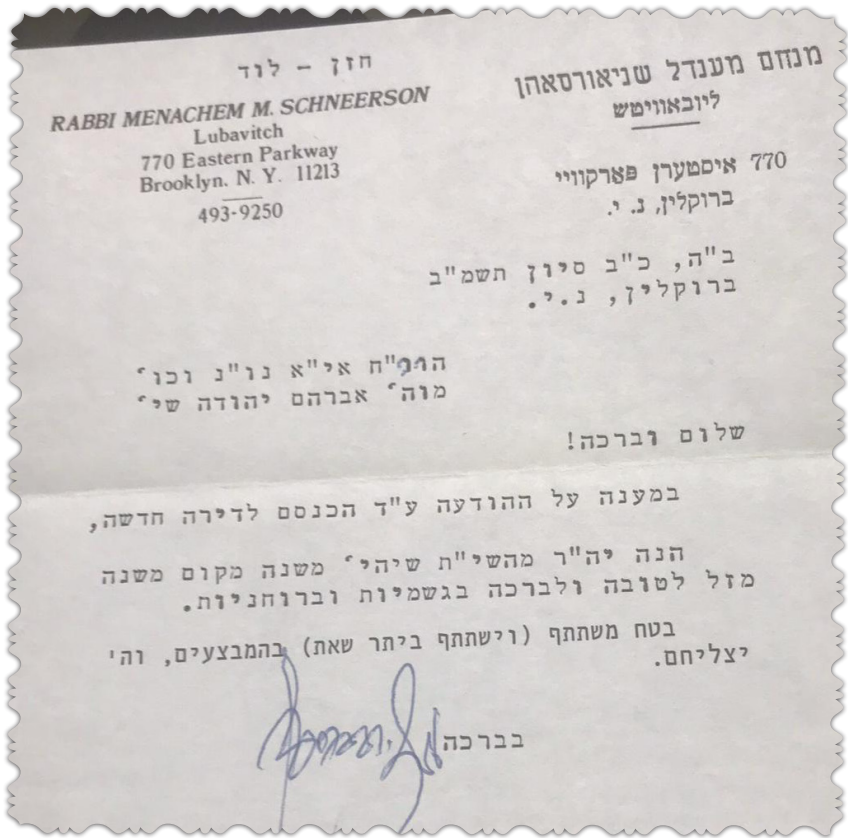
ויה"ר אשר במדתו של הקב"ה שהיא מדה כנגד מדה, אלא שכמה פעמים ככה -
יהדר, כביכול, השם בחנוכה בית המקדש השלישי והנצחי בהידור מן ההידור, ובה
- אחישנה בזמן במובן הפשוט (בכמות הזמן - תיכף ומיד) ואחישנה גם באיכות
(ברוחניות) במצב הרוחני כמו שהוא כהוה, מבלי לחכות כלל להעלאה בקודש, בנר
מצוה ותורה אור, עוד יותר,

ובאתערותא דלעילא יאר' הוי' אלקי צבאוא פניו אלינו ישיבנו ונושעה,
ישועה וגאולה נצחית וקיימת שאינה בטלה עולמית, שאין אחרי' גלות, גאולה
האמתית והשלימה ע"י אחד ויחיד דשמונה נטיכי אדם - משיח דצדקנו.

בברכה לחנוכה מאיר בבית ובחזן
וגם בכל ימות השנה

מכתב כללי (שנשלח לסב הכלה יחד עם המכתב הבא)

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

נוחט מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, ימי חנוכה ה'חשמ"ב
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח הווי"ח אי"א נו"נ כו'
מו"ה אברהם יהודה שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת המכ",

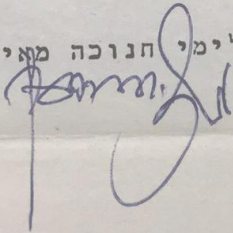
ודבר בעתו -

בימי חנוכה דענינם מוסיף והולך ואור,

ולהמשיך זה בכל ימות השנה.

הפ"נ שבמכ' יקרא בעת רצון על הציון הק'.

בברכה לימי חנוכה מאירים
ושמחים

נ. ב.

בטח משתתף (וישתתף ביתר שאת) בהמבצעים,
וה' יצליחם.

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מחזם מענדל שניאורסאהו
ליוכאויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ.י.

בי"ה, יא' אדר תשני"ד
ברוקלין, נ.י.

אל חתני הברי מצוה - עולים ממדינות
חבר-העמים
החוגגים הבר מצוה שלהם ביום יז' אדר
תשני"ד

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה

במענה על ההודעה ע"ד הכנתם לגיל מצות,

הנה יהייר מהשי"ת אשר מבני שלש עשרה למצות יגדלו
לבני חמש עשרה וכו' כפטק המשנה (אבות פרק ה'), ויוסיפו
התמדה ושקידה בלימודם בתורה, בתורת הנגלה וכן בתורת החסידות
ויהדרו בקיום המצות. והשי"ת יצליחם להיות חסידים יראי שמים
ולומדים.

בברכה

בשם כ"ק אדמו"ר שליטי"א

ו.ו.ס.ו.ו.
מזכיר

שער יהדות

הוראות והדרכות לתלמיד ישיבה

**יחידות לסב הכלה, הת' אברהם שי' חזן, חשוון-כסלו (?) תשל"ו,
מרשימה שרשם בשעתו. בלתי מוגה.**

שהקב"ה ימלא משאלות לבבך לטובה בכל זה שאתה כותב פה.

בנוגע צו דעם וואס דו שרייבסט דא... פארפעלט רבנו תם [= בנוגע למה שהנך כותב כאן שהחסרת הנחת תפילין דרבנו תם] – שתהיה נזהר בזה מהיום והלאה במיוחד, ושתהיה בקי בכל הלכות תפילין, וכן לדעת לכל-הפחות שנים או שלשה מאמרים בעל-פה.

בנוגע לזה שאתה כותב בענין הצבא – תתייעץ עם אלו היודעים בזה.

ושהקב"ה... [יעזור? יברך אותך?] תהיה חסיד, ירא-שמים ולמדן, ושימלא כל משאלות לבבך לטובה בכל הדברים שאתה כותב כאן, וכשאני יסע לציון אני יקח אתי גם את הפתק הזה.

נתינת הסידור לחתנים

ב"ה, יום ראשון ט"ז אייר ה'תשמ"ו. בלתי מוגה.

כשיצא כ"ק אדמו"ר שליט"א מחדרו הק' הביט על כל-אחד-ואחד מהנוכחים בגן-עדן התחתון (החתן...), החתן מרדכי מנשה שי' לאופר. ו(המיועד להיות חותנו) הר' טוביה בלוי) ופנה בשאלה:

"ווער האָט חתונה פריער?" [= מי מתחתן קודם?]

(מרדכי מנשה שי' לאופר הצביע לעבר החתן הנוסף שעמד שם (בעל-תשובה שחתונתו נערכת בל"ג בעומר) וכ"ק אד"ש פנה אל החתן הנ"ל, הושיט לו את הסידור, ואמר):

"זאַלסט אױסבעטן אַלע גוטע זאַכן" [= תבקש את כל הדברים הטובים]

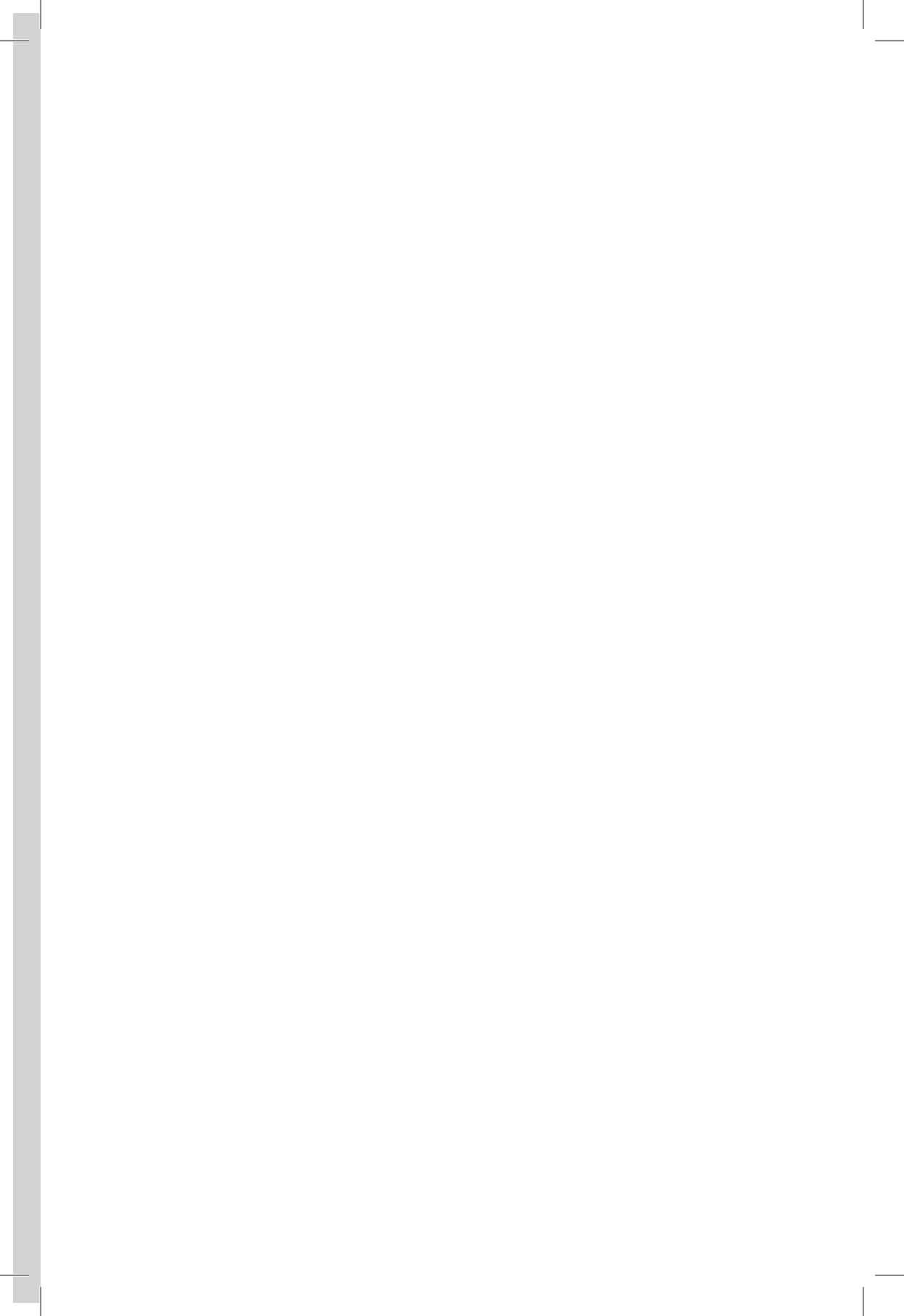
(לאחר מכן פנה למרדכי מנשה שי' לאופר ואמר: **"זאַלסט נעמען דעם סידור און אויכעט אױסבעטן אַלע גוטע זאַכן"** [= קח את הסידור וגם תבקש את כל הדברים הטובים]).

(ומיד המשיך): **"זאַלן זיין די חתונות** [= יהיו החתונות] **בשעה טובה ומוצלחת, און אַ בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוות"**.

(פנה והביט להר' טוביה בלוי ואמר): **"און אַ סאָך נחת פון די קינדער, פון אַלע קינדער"** [= והרבה נחת מהילדים, מכל הילדים].

יומן-תיאור ממעמד נתינת רבינו את סידורו הק'

לאבי החתן טרם חתונתו.

שער
נפלאות מתורתך

ביאור נפלא בסיפור הגמרא (יומא* עא, ב) מיוסד על שיחות כ"ק ארמו"ר מליובאוויטש

בלתי מוגה

א. "יום הכיפורים הוא זמן תשובה לכל ליחיד ולרבים והוא קץ מחילה וסליחה לישראל"¹, המועד המקודש ביותר אשר בו נצטרפו יחד² ונפעלה שלימות בשלש קדושות העליונות: המקום (עולם), הזמן (שנה), האדם (נפש)³: העבודה בקדש הקדשים⁴, ביום המיוחד – "אחת בשנה"⁵, ע"י המיוחד בין בני ישראל – הכהן הגדול⁶.

ההכנה לכך מתחלת כבר לפני זה ב"שבעת ימים קודם יוהכ"פ"⁷, ועוד קודם לכן ואצל כלל ישראל, וכלשון הרמב"ם⁸: "נהגו כל ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצות מראש השנה ועד יום הכיפורים כו" (ובעצם במדה רבה וניכרת כבר מראש חודש⁹ אלול¹⁰), כולל – ובהדגשה

שנימנו במשנה (כלים ספ"א)*.
(5) ס"פ תצוה ל, י (ובפרש"י שם). אחרי טז, לד.

(6) כמו שנאמר (דה"א כג, יג) "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים גו" (ומה שבהמשך הפסוק נאמר "הוא ובניו" – ראה לקו"ש חי"ז ע' 36 הע' 23) – הובא ברמב"ם הל' כלי המקדש רפ"ד.

(7) ריש מסכת יומא. רמב"ם הל' עבודת יוהכ"פ פ"א ה"ג. וראה סה"מ מלוקט שם ע' עד"ה.

(8) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(9) ראה זהר חדש תצא (נח, סע"ד) עה"פ תצא כא, יג – "ירה ימים". לקוטי תורה להאריז"ל תצא שם. אור התורה להצ"צ נ"ך ח"ב סוף ע' א"נ ובשוה"ג; דברים ח"ו ע' ב"שמט – ע"פ לקוטי תורה לאדה"ז תצא לו, ד. – וראה אגרות קודש חכ"ו ע' תעב הע' ד"ה מערערע געלעגנהייטן.

(10) וכמו שנתבאר כמ"פ שיוהכ"פ הוא סיום וחותם ארבעים יום שהתחילו בר"ח אלול

הרשימה עצמה וכן המ"מ וציונים שבשול"י הם בלתי מוגה כלל – נערכו בדרך אפשר ע"י הרה"ת ר' מרדכי מנשה ש"י לאופר. סייע והעיר הערות כו' – הרה"ת ר' נחום יצחק אייזיק ש"י קפלן.
(* בכ"מ נקראת מס' יום הכפורים (הרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ. אגרת רש"ג (מהדורת לוי"ן ע' 6 וע' 33). פי' רב האי גאון לכלים פכ"ו מ"ד) – לקו"ש חכ"ח ע' 22 הע' 66.

(1) רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ז.
(2) ערבי נחל פ' אמור דרוש ד. שם משמואל פ' נשא תרע"ג. לקו"ש חי"ז ע' 172. ד"ה בסוכות תשבו תשל"ח פ"ז (סה"מ מלוקט ח"א ע' קלז). ד"ה להבין ענין שמח"ת תשל"ח פ"ג (לקו"ש ח"ב ע' 256. סה"מ מלוקט ח"א ע' ריא). תר"מ ח"י ע' 89.
(3) "אשר על ענין ג' בחינות אלו הוא היסוד של הספר יצירה" – אה"ת יתרו ע' תתטז. תורת שמואל תרכ"ח ע' קמד.
(4) הדרגא הכי נעלית בה"עשר קדושת"

(* ר"עליית בית קדש הקדשים" שאין נכנסים שם אלא אחת בשבוע (פסחים פו, רע"א) – אין זה מעלה, דלאו משום קדושה נמנעים ליכנס שם, אלא לפי שלא היו צריכים (ותו"ט כלים שם).

מיוחדת – גם בענינים שבין אדם לחבירו, ולכן נפסקה להלכה החובה "שיפייס אדם חבירו בערב יום כפור"¹¹ (כמבואר במשנה שבסיום¹² מסכת

המפורסם (אגה"ק ס"ב בסיימה) שהמשתדל בזה ביותר והמתחיל צ"ל הנפגע "וכולי כו' אחיהם כמים הפנים וגו'" (ממכתב כ"ד כסלו תשמ"ג – היכל מנחם ח"ג ע' לט).

– וה"ז בדוגמת התנאים והאמוראים שהיו ממציאים עצמם לעולביהם (ראה יומא פו, א"ב)***.

ולהעיר מהנהגת מרע"ה כיו"ב – כדרשת חז"ל עה"פ (קרח טז, כה) ויקם משה "אולי יתביישו ויחזרו בהם" (תנחומא קרח ג. במדב"ר פי"ח), "אולי יחזרו בתשובה" (רשב"ם שם). – אבל ראה לקו"ש חכ"ע ע' 98 ואילך בפירושו דברי רש"י שם.

ואולי י"ל שהלימוד הוא מהנהגת השי"ת שממציא עצמו לישראל כדחז"ל "דרשו ה' בהמצאו... עשרת ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ" – גם לכל יחיד מישראל (ר"ה יח, א. וש"ג).

– כהנרמו גם בד' היו"דין שבסופי תיבות "אני לדודי ודודי לי" (ל' הכתוב - שיר השירים ו, ג) ראשי תיבות אלול*, שאז נעשה שלימות הענין ד"אני לדודי ודודי לי" – ההתקשרות והחיבור של הקב"ה ובני" מתוך אהבה ורצון (וכפשטות הענין גם בפשש"מ, שבהם נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה – פרש"י תשא לג, יא. עקב ט, יח. ועוד).

11 לשון ה"כותרת" דסימן תרו בשו"ע (ובשו"ע אדה"ז).

12 ע"פ הכלל "הכל הולך אחר החיטום" (ברכות יב, א) – מובנת חשיבות ענין זה (פיוס ושלוס כו' בין בני"י) שנקבע בסיום* וחזתם** המסכת, שלכן הוא עיקרי ונוגע לכפרת יוהכ"פ ושלמותו (וראה במקומות שנסמנו להלן הע' 15 עד היכן הדברים מגיעים)! יודועה הוראת אדמו"ר הזקן במכתבו

(* של"ה ריש מס' ר"ה (ריג, א). אבודרהם סדר תפלת ר"ה (בשם הדרשנים). ראשית חכמה שער התשובה פ"ד (ד"ה עוד יש). ב"ח או"ח סתקפ"א (סד"ה והעבירו). לקו"ת ר"ה סד. א. אורה"ת ראה ע' תשפ"א. וראה להלן הע' 112.

(* מתאים להמבואר גם בפנימיות התורה (פרדס וע"ח – הובאו בלקו"ת ואתחנן ה. ג. ביאורה"ז לאדמו"ר האמצעי שלח צב. ב. ספר הליקוטים (דא"ח צ"צ) ערך אור ישר אור חזון בתחלתו (ע' תרסב ואילך). וש"ג) שדוקא בגמ' וסיום ההמשכה ישנו העילוי דאור חזון, ומצד זה יש מעלה באייר התחנות לגבי אייר האמצעי, ואפי' לגבי האייר העליון.

** ולהעיר מאגרת הרמב"ן (ד"ה שמע בני). וכאשר תקום מן הספר כו'.

*** ברא"ש יומא פ"ח סכ"ד. וישם אדם אל לבו. לפייס כל אדם שנטור לו כו' כדאמרינן (לעיל פו, ב) גבי רב... איזל אנא ואפי' לי מדעתי' כדי שיהא לב כל ישראל שלם עם חבירו.

ועד"ז בשל"ה מסכת יומא (ב"סוד אהבת השלוס והמחילה קודם יה"כ): "לכן אנשי מעשה שבדור התנאים והאמוראים, אף אם היו הנעלבים היו ממציאים עצמם לעולביהם כדי שיתרצו זה לזה".

מהנ"ל משמע שהפיוס נדרש לא רק מצד הגברא (האדם הפוגע) שעליו קאי בשו"ע החיוב לפייס – אלא גם (ובעיקר) מצד התוצאה "שיהא לב כל ישראל שלם עם חבירו". – ולהעיר משפת אמת ליומא פו, ב (בתי"ב).

אבל אדה"ל בשלחנו (סתר"ו ס"ח) הביא דברי הרא"ש "כדי שיהי' לב כל ישראל כו'", אבל לא פסק שהנפגע צריך להיות המתחיל ולהמציא עצמו.

וגם השל"ה עצמו בריש מס' יומא (ד"ה ואעפ"י) שכתב: "ואף אם כו' הוא קשה עורף ימציא הוא את עצמו לו" כתב הטעם "כדי שיהא הדברים לידי פיוס כדי שישולק המכשול מהעיר הזה כו'" – כלומר, לא מצד התוצאה אלא להסיר המכשול מהפוגע כו'.

ואולי יש לחלק בין עיקר הדין (שו"ע) ולפנים משורת הדין (שעליו קאי באגה"ק).

(ועפ"ז יומתק שהנהגה זו נכללת ב"עשר מלין דהסידותא דהוה נהיג בהון רב" (ל' החיד"א – בפתח עינים

יומא¹³ בגמרא¹⁴ ובפוסקים¹⁵), וכהודעת חז"ל "מה מלאכי השרת שלום ביניהם, כך ישראל שלום ביניהם ביום הכיפורים"¹⁶, ובלשון הפייט "יום שימת אהבה ורעות יום עזיבת קנאה ותחרות"¹⁷ – שעי"ז כל ישראל נעשים "אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם"¹⁸. ובעומק יותר – שביום זה ("אחת בשנה") מתגלית בחינת היחידה ("אחת")¹⁹ שבנפש²⁰, נקודת היהדות, שהיא אצל כל ישראל בשווה, "לב אחד"²¹.

וחותמו של יום זה ניכר גם בכל הימים שלאחרי זה, ובמיוחד בד' ימים שביין יום הכפורים לחג הסוכות²², ועל אחת כמה וכמה במוצאי

לקרב הלכות ולהשלים ביניהם כו'.
 (18) נוסח תפלת ר"ה ויוהכ"פ (וראה לקו"ש חי"ט ע' 302 ואילך – ביאור מעלת האחדות דיוהכ"פ לגבי האחדות דר"ה, עיי"ש).
 (19) ראה תוד"ה עד אחת – מנחות יח, א.
 (20) נת' עפ"י דא"ח – דרך חיים שער התשובה פ"י (יג, ריש ע' ד). שם פט"ז (כ, סוף ע' ב ואילך). קונטרס העבודה ספכ"ה. וראה גם לקו"ת ראה כה, א. סה"מ תקס"ח (ח"א) ע' קכב. ובארוכה – שיחות ערב יוהכ"פ תשמ"ז (התוועדות תשמ"ז כרך א' ע' 113 ואילך. ע' 131 ואילך).
 (21) ראה פרש"י עה"פ יתרו יט, ב (ממכילתא יתרו שם. וראה ויק"ר פ"ט, ט. ועוד). סוכה מה, ב. וש"נ. ולהעיר שבחי' היחידה שורה בעיקר בלב – "רעותא דלבא" (ראה המשך תער"ב ח"א ע' נט).
 (22) ראה ויק"ר פ"ל, ז: מיוהכ"פ עד החג כל ישראל עסוקין במצוות זה עוסק בסוכתו וזה עוסק בלולבו. ענינם ע"פ דא"ח – ראה אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' קצד*.

13 פה, ב.
 14 פז, א ואילך.
 15 ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ט"יא (וראה גם שם ה"ה). טושו"ע (ודאדה"ז) סתר"ו. שערי תשובה – לר"י – שער ד אות יח. מנ"ח מצוה ב סדר אות לב. שד"ח אס"ד מע' יוהכ"פ סימן ב אות יד. ובארוכה – לקו"ש חי"ז ע' 177 ואילך. חכ"ח ע' 138 (ובפרט שם ע' 141) ואילך ובמקומות שהובאו-נסמנו בהנ"ל.
 16 פדר"א פמ"ה. וברא"ש (דלעיל בשוה"ג להע' 12): מה מלאכי השרת שימת שלום ביניהם אף ישראל ביום הכפורים כן*.
 17 פיוט "אבל כו' אבותינו" (בתוך "אשרי עיני") הנאמר אחרי "סדר עבודה ליום הכפורים" (לפי נוסח חב"ד). ובכמה ק"ק דנוסח אשכנז גם בתפילת מעריב (דליל יוהכ"פ).
 – וראה בדרשות חת"ס דרשה לש"ש דשנת תקצ"ח (ח"א לא, ב – ד"ה את זו): בזמן שביהמ"ק קיים לא מצינו שהוצרכו לבקש מחילה זה מזה. . כי מטבע הקרבנות בעצמם

למנחות דף ק"י או "עשר קדושות וחסידות" (ל' הנ"ל – ברית עולם לספר חסידים סי' לד) כהנהגה השמינית "דכל דקפיד עלי' איזל איהו [וג]בי' והוה איהו מפיית לי' כדגרטיין בפ' יום הכיפורים רב אזל כו' ונהג מר זוטרא ברי' דרב נחמן אחריו" (וראה זהר פ' מקץ רא. ב. רבי אבא כו'. מגילה כז, א. ס' יוחסין מאמר ב אות ג. ואכ"מ).

– ולהעיר ש"דינו שבבבל" – מגילה כט, א – הוא רב (פרש"י). שנקרא רב סתם, "כמו שקורין לר' יהודה הנשיא רבי בארץ ישראל קרו לי' נמי בבבל רב" (פ"י רשב"ם פסחים קיט, ב. ב"ב נב, א). – ונקרא "ריש סדרא בבבל" (חולין קלו, ב – הובא בפ"י רשב"ם שם).

(* ולהעיר שיוהכ"פ הוא יום מ"ת דלוחות שניות (ראה להלן הערה 56 בשוה"ג. לקמן ס"ז בפנים) וה"ז בדומה למ"ת בפעם הא' שהי' "הואיל ונאור ישראל את המחלוקת ואהבו את השלום ונעשו חני' אחת, הרי השענה שאתן להם תורתנו" (דא"ז פ' השלום. וראה ויק"ר פ"ט, ט. פתיחתא דאיכ"ר כ. תנחומא (באבער) יתרו ט. ועוד) – ומעין זה (צ"ל) בכל שנה ושנה ביוהכ"פ.

(* וכמובן גם ממאחז"ל עה"פ (אמור כג, מ) ולקחתם לכם ביום הראשון "ראשון לחשבון כו'" – תנחומא

יוהכ"פ²³, שאז (אפילו בזמן הזה) "בת קול"²⁴ יוצאת ואומרת לך²⁵ אכול בשמחה (לחמך)".

ב. והנה מסופר בגמרא²⁶ על מאורע שהתרחש במוצאי יוהכ"פ: "מעשה בכהן גדול אחד שיצא מבית המקדש והווי אזלי כולי עלמא בתרי, כיון דחזינהו לשמעיי ואבטליון, שבקוהו לדידי ואזלי בתר שמעיי ואבטליון, לסוף אתו שמעיי ואבטליון לאיפטורי מיני דכהן גדול²⁷, אמר להן²⁸, ייתון בני עממין (לשון גנאי הוא, לפי שבאו מבני בניו של סנחריב²⁹) לשלום, אמרו לי ייתון בני עממין לשלום דעבדין עובדא דאהרן (רודפי שלום³⁰), ולא ייתי בר אהרן לשלום דלא עביד עובדא דאהרן (שהוניתנו אונאת דברים, ואמר מר³¹.. אם הי' בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך)".

וצריך להבין: איך יתכן שבמוצאי יום הקדוש³² התנהל ויכוח³³ באופן של

הכהנים בני אהרן שמשו נצטוו להזהיר
הכהנים בני אהרן שיהזירו לעשות מעשה דאהרן
אוהב שלום כו'.

וראה עדיות פ"ה מ"ו, שהשקו שמעיי
ואבטליון שפחה משוחררת (בירושלים) לעשות
שלום בין איש לאשתו (וראה ביאורים לפרקי
אבות חלק א' ע' 68 – משיחת ש"פ שמיני
תשמ"ב).

(31) ב"מ נה, א.

(32) בו (ביוהכ"פ) אין שליטה לשטן – ראה
יומא כ, רע"א וש"נ. ויק"ר פכ"א, ד. ועוד.
וראה גם שו"ע אדה"ז סתר"ו ס"ח (אבל שם:
ולא יהא מקום לשטן לקטרג עליהם). וראה
לקו"ש חיד"ע ע' 129 הע' 24. *24. (ולהעיר
מתו"מ ח"א ע' 91 ואילך. חיד"ע ע' 84 ואילך).
ולהוסיף:

מצינו שאפי' בבא בן בוטא ש"הי' מתנדב
אשם תלוי בכל יום" (דאיכא למיחש בספק
שמא חטא כו') לא הי' מביאו "אחר יום כפורים
יום אחד" (דליכא למיחש, דהא כיפר יום
הכפורים) – כריתות כה, א (ובפרש"י). וראה
מפרשי המשנה (פ"ו מ"ג) שם. שערי תשובה
או"ח סי' א ס"ק יג.

(33) ראה כלי יקר ר"פ ויקהל: ביו"כ השלום
מתון ביניהם. . על כן הי' בנקל להקהילם
ביום המחרת.

(23) "שהוא יום טוב" (שו"ע אדה"ז סתרכ"ג
בסופו) ועכ"פ "קצת יום טוב" (שם סתרכ"ד
ס"ט).

(24) סתרכ"ד שם (מתוד"ה ואמר רב – יומא
פז, ב בשם המדרש "קה"ר פ"ט, ז).

(25) קהלת ט, ז. – וראה מנחות כ, א –
וברש"י שם ד"ה אדרבה (דמי שנתכפר חטאו
– שמח"). וראה מגלה עמוקות אופן קת.

(26) יומא ע"א, ריש ע"ב (וברש"י).

(27) כ"ה הגירסא בגמ' שם [וברש"י שם
(ד"ה לסוף): ליטול רשות ממנו ולפרוש לצד
ביתן]. אבל רבינו אליקים גרס "שכשחזרו
[העם] משמעיי ואבטליון הלכו אצל כהן גדול
ליטול רשות ממנו וילך" – וראה הערה הבאה.
(28) ברבינו אליקים מבואר שדבריו הופנו
אל העם, "לפי שהניחיהו בשבילן וקאמר להו
שילכו אצל אותן בני עמון ליטול רשות מהן
ושלום משונם] דסנחריב הוה עמוני". וראה
לקמן הע' 163 (בסופה).

(29) גיטין נז, א. – וכ"ה הגירסא ברוב
המקומות. אבל בכ"מ (מדרש שוחר טוב
קאפיתל א סד"ה דבר. ועוד): סיסרא.

(30) ראה אבות פ"א משנה יב: הוי
מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום
אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. וכמסופר
בפרטיות באבות דרבי נתן פ"ב. – ובחת"ס
עה"ת (אמור כא, כא) פירש הציווי "אמור אל

אמור כב ויק"ר שם. וראה גם של"ה מסכת סוכה עמוד השלום פרק נר מצוה בתחלתו ד"ה ארבע ימים
(ואילך). פרק תורה אור ד"ה ענין ד' ימים.

היפך הכבוד וכו'³⁴ בין הכה"ג וראשי הסנהדרין [נשיא (שמעיי) ואב"ד (אבטליון)]³⁵ – שהכה"ג (עכ"פ למראית העין) הקפיד והתרעם³⁶ על הפגיעה בכבודו³⁷ [ובפרט שע"פ דין היו כל ישראל חייבים בכבודם (של שמעיי ואבטליון)]³⁸, ומאידך שמעיי ואבטליון הגיבו באופן הנשמע כהיפך הברכה (ח"ו)?!

וגם אם התרחש אירוע זה בפועל, לאיזה צורך ונפק"מ הובא בגמ' סיפור זה, שיש בו בפשטות היפך שבחן וזכותן של ישראל³⁹ – ולמה הוצרכו להנציחו⁴⁰ לדורות⁴¹ – דלכאורה "מאי⁴² דהוה הוה", והרי (ובמכ"ש וק"ו) אפי'⁴³ בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב⁴⁴?

39 ראה ויק"ר פ"ב, ה: כל מה שאתה יכול לשבח את ישראל – שבת, לגדלן ולפאן – פאר כו'.

40 ראה מגילה יד, א: נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה. וראה פלח הרמון בראשית (נת, א) לענין סיפורי הנביאים.

41 וראה של"ה תושבע"פ כלל פה קדוש (טו, ב): ויש לתמוה כו' בתלמוד המקודש מזכיר איזה זלזול שדיבר כו' לחבירו וקשה כו' הא' איך דיבר לו זלזול הב' איך כתבה הגמ' זה הלשון כו'. וממשיך: דע כי צריך הענין לפרש להיות דבר טוב יוצא מהדיבור הזה או להיפך הדבר על ענין אחר כו' וכל כהאי גוונא ישמע חכם ויוסיף לקח כו'.

42 לשון הש"ס – יומא ה, ב.

43 ב"ב כג, א.

44 במשנה יומא רפ"ב (כב, א) מסופר (בנוגע לתרומת המזבח) "מעשה שהיו שניהן שוין ורצין ועולין בכבש, ודחף אחד מהן את חבירו כו'" – אירוע בלתי רצוני לכאורה (וראה בגמ' שם – כג, א ואילך).

אבל (נוסף ע"ז שלא אירע הדבר במוצאי יוהכ"פ, הרי) בפשטות הובא זה כטעם לחלוקת העבודה ע"י פייס (גורל), וכמו שנאמר בתחילת המשנה: "בראשונה כל מי שרוצה לתרום . . תורם וכו'" (וראה שיחת ש"פ במדבר תשמ"ט סי"ח ואילך (ספר השיחות תשמ"ט ח"ב ע' 487)). ולהעיר שבכ"מ (ראה שיחת שמחת ביה"ש תשח"י (תו"מ חכ"א ע' 59 הע' 66). לקו"ש חט"ז שיחה לפ' פרה סו"ג (ע' 419)) נתפרש ענין זה למעליותא, עיי"ש.

34 להעיר מסדר היום – לר"מ בן מכיר – סדר מוצאי יו"כ"פ: אחר מוצאי יום הכיפורים נהגו לפייס איש את חבירו ולשאול מהם מחילה כו' שבין אדם לחבירו כו' להיות נקיים מה' ומישראל (וידוע השק"ט בזה – ראה ס' לקוטי מהרי"ח סדר יוה"כ)*.

35 ראה חגיגה טז, סע"א ואילך (במשנה). 36 להעיר מרש"י ברכות לד, ב (ד"ה כה"ג): כל מה שהוא גדול ביותר צריך להכניע ולהשפיל עצמו. – והיינו היפך הנהגת "קנתרנים ומקנאים על כבוד זולתו כו'" (לשון המאירי כאן).

37 עצם העובדה שגם כהנים (גדולים) ה"ה בעלי בחירה חופשית (כמו כאו"א מבנ"י – עיין רמב"ם הל' תשובה רפ"ה) – ויכולים לפעמים להיכשל בהנהגה שאינה רצויה – מצינו דוגמתה בש"ס (ראה לדוגמא פסחים נז, א ואילך).

וזה שולל הביאור שכוונת הגמ' בהבאת סיפור זה להמחיש הקביעה "הן בקדושו לא יאמין גו'" (איוב טו, טו) ו"אל תאמין בעצמך כו'" (אבות פ"ב מ"ד), והראי' – שבמוצאי יום הקדוש אירע מעשה שכזה

– כי גדולה מזו הביאו חז"ל (ברכות כט, א. תנחומא בשלח ג) כדוגמא, ד"יוחנן כה"ג שימש ככהונה גדולה פ' שנה ולבסוף נעשה כו'" ובכלל מאתיים מנה (אף ששם לא נזכר שאירע הדבר במוצאי יוהכ"פ) וק"ל.

ולהעיר מהמבואר בתו"מ חמ"ו ע' 255 ואילך.

38 ראה רמב"ם הל' סנהדרין פכ"ה ה"ג. הל' ת"ת פ"ו ה"ו.

(* וראה "התקשרות" גליון א'צו (ט"ו מנחם-אב תשנ"ה) ע' 109. המו"ל.

ג. המהרש"א בחידושי אגדות שלו²⁶ מבאר את הטעם להנהגת העם, ד"שבקוהו לדידי' ואזלי בתר שמעי' ואבטליון" – "דתלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ לכל דבר כדאמרינן בסוף מס' הוריות⁴⁵ יקרה⁴⁶ היא מפנינים מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים"⁴⁷, ומסיים המהרש"א, "וכמה כהנים כו' (שלא התנהגו באופן הרצוי) הוו בבית שני, כדאמרינן פרק קמא"⁴⁸.
וע"פ דברי המהרש"א מובן לכאורה מדוע הוצרכה הגמרא להביא סיפור זה, כדי ללמדנו פס"ד הלכה למעשה בדין כיבוד ת"ח, כדמצינו כמ"פ בגמרא⁴⁹ בגודל הענין ד"מעשה רב" (וכמו שפירש רש"י⁵⁰: הואיל ומעיד שכך היו כו' עושין – הלכה היא), ומבואר גם הטעם ששמעי' ואבטליון לא נקטו במדת השתיקה⁵¹ אשר יפה היא לחכמים בכלל⁵², ובמיוחד לאחר הפלגת חז"ל במעלת "שומעין חרפתן ואינם משיבין כו"⁵³ – כדי להודיע את הדין⁵⁴ באופן ברור⁵⁵, וללמדנו לדורות שיפה עשו העם בזה ששבקוהו לכה"ג כו', משום כבוד ת"ח⁵⁶.

בזה.
(52) ראה משלי יא, ב: ואיש תבונות מחריש (ובמצודת דוד שם). פסחים צט, א. אבות פ"א משנה יז. פ"ג משנה יג (לגירסת אדה"ז בסידורו). רמב"ם הל' דעות פ"ב ה"ד.ה. פ"ה ה"ז.
(53) שבת פח, ב. רמב"ם הל' דעות פ"ג ה"ג. הי"ג. וראה שם פ"ה הי"ג. הל' ת"ת פ"ז הי"ג.
(54) בפרטי כבוד הנשיא ת"ח וכו' – ראה רמב"ם הל' ת"ת פ"ו ה"ו.
(55) להעיר מלקו"ש ח"י ע' 26 ואילך.
(56) ע"פ ביאור המהרש"א (ועוד דלקמן בפנים ובהערה) יש לבאר השייכות דסיפור זה לדרשות המובאות לעיל שם בגמ' (עא, א) העוסקות במעלת לימוד התורה* ות"ח בכלל (וראה שם בסמיכות ממש): וא"ר ברכי' אם רואה אדם שתורה פוסקת כו' ישא בת ת"ח כו' – כדי לשלול מצב של מי (כה"ג?) שאינו ת"ח כו'. וראה גם מאירי שם.

(45) יג, א. הובא ברמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"ב. מתנות עניים פ"ח הי"ח.
(46) משלי ג, טו.
(47) להעיר מרשב"ם פסחים קד, א – ד"ה אבל "דאפרכוס יוצא והמלך נכנס אין דרך ללוות האפרכוס שהכל נמשכין אחר המלך", ר"מאן מלכי רבנן" (גיטין סב, א).
הביאור בדין זה (ע"פ דא"ח): כה"ג נכנס בקדה"ק אבל בחי' קדה"ק הוא בחי' מקיף עליו, אבל כשלומד הלכה או פסוק בתורה מתאחד שכלו וחכמתו בחכמת התורה (ראה תניא פ"ה), ומאיר בחי' קדה"ק בגילוי בפנימיות, לכן יקרה היא מפנינים (אוה"ת בלק ע' תתקסא. ועד"ז שם ע' תתקנו. וראה גם דרך חיים (שער התשובה) לב, ד).
(48) לעיל (יומא) שם ט, א.
(49) שבת כא, א. וש"נ. וראה ב"ב קל, ב וברשב"ם שם.
(50) ד"ה מעשה רב – שבת שם.
(51) ראה (חדא"ג דלעיל בפנים ו)מראית העין דלקמן בפנים (ועוד ממפרשי הע"י) שדנו

(* הטעם בפשטות שבמסכת יומא הובאו כו"כ מאמרים הוראות וכו' במעלת התורה – לכאורה הוא משום שיוהכ"פ הוא יום חתונתו – זה מ"ת" (סיום מס' תענית ועוד).
דלוחות שניות שהם "כפלים לתושי" (שמד"ר רפמ"ו).
– וראה רמב"ם הל' ת"ת רפ"ג. נת' בלקו"ש חכ"ח ע' 104 ואילך. וראה הע' 15 שם.

ובדומה לזה כתב החיד"א במראית העין²⁶ שהוא משום איסור בויון ת"ח: "מייתי הך עובדא ללמד דאם זלולו בת"ח בפרהסיא אינו רשאי למחול".

וכבר קדמם המאירי²⁶ שכ' על מעשה זה: "וכן ראוי להם לכבד ת"ח על כל שאר בני אדם אפילו מכהן גדול אם לא היה כהן גדול תלמיד חכם, כמו שאמרו יקרה היא מפנינים כו"⁵⁷.

אבל ננוסף על כך שלכמה דעות⁵⁸ גרים אינם נכללים בהפס"ד ד"יקרה היא מפנינים – מכה"ג כו", הרין עדיין צריך עיון קצת, כיון שסוף סוף יש בסיפור זה היפך שבחן וזכותן של ישראל, והרי את עצם הדין שת"ח קודם לכהן ע"ה הי' ניתן ללמוד מעצם הנהגת העם ש"שבקוהו כו", שבוודאי היתה ברצון ובהסכמת שמע"י ואבטליון (מדלא מיחו בהם וכו')⁵⁹, אף מבלי להאריך בתיאור הדו"ד שבינם ובין הכה"ג.

ועוד להעיר, שביאור המהרש"א הנ"ל (וכן עוד מפרשים שפירשו הנהגת כהן גדול הנ"ל שלא לשבח) מיוסד על ההנחה שכה"ג זה שהיה בזמן בית שני נמנה על אותם שלא היו ראויים ו"כל אחד ואחד לא הוציא שנתו"⁶⁰ ש"היו נוטלים (כהונה גדולה) בדמים"⁶¹, אבל לכאורה אין הכרח שכה"ג זה הי' מכהנים גדולים אלו, שהרי כמה וכמה כהנים בבית שני – גם לאחר זמנו של שמעון הצדיק – היו צדיקים והאריכו ימים (עכ"פ יותר מ"ב חודש)⁶², ואין כל הכרח שלא הי' כה"ג זה צדיק (ות"ח גדול)⁶³, ובפרט ש"יצא בשלום מן הקודש"⁶⁴, אע"פ ש"הרבה כהנים גדולים היו מתים בקודש הקדשים אם לא היו ראויים"⁶⁵.

סופרים שם).
 (62) ראה לקו"ש חכ"ח ע' 223 הע' 44.
 (63) ידוע השקו"ט בנדו"ד כשהכהן הוא ת"ח אלא שהישראל גדול ממנו כחכמה מי קודם – ראה אנצ"ת שם (ע' תרטורתיו) וכן (כרך ז"ך) ע' כהן (ע' ריג-ריד) וש"נ.
 – וראה שיחת שמחת ביה"ש ה'תשח"י סעיף יז (תו"מ חכ"א ע' 58 ובהערות ובפרט (61) שם).
 (64) לשון חז"ל – נסמן להלן הע' 67.
 (65) פיה"מ לרמב"ם יומא פ"ה מ"א (נב, ב).
 וראה גם רע"ב שם. זח"ג קב, א.

(57) ראה כעין זה גם ב"חיבור יפה מהישועה" לרבינו נסים ב"ר יעקב מקירואן – יומא כאן.
 (58) ראה אנציקלופדי' תלמודית (כרך כו) ערך כבוד חכמים (ע' תריא) הע' 449 (בסופה).
 – וראה גם ס' אגרא דכלה מאמרי חג השבועות*.
 (59) אבל ראה בן יהוידע שם: ואם המון העם פרשו ממך מה בידנו לעשות, הנה אנחנו רדפנו השלום לפייסך בנטילת רשות.
 (60) יומא ט, א. ירושלמי שם פ"א ה"א.
 (61) כ"ה בירוש' שם. ועד"ז הוא בעין יעקב וגירסת הב"ח בבבלי שם. ועוד (וראה דקדוקי

(* וראה להלן הע' 87 (בנוגע ליחוסם דשמע"י ואבטליון).

ד. בס' עבודת ישראל להרה"צ וכו' מקוז'ניץ⁶⁶ פירש כי מסתמא הכה"ג שהי' בימי שמעי' ואבטליון בבית שני לא הי' בדרגא נעלית כ"כ, ולא זכה לעלות לקה"ק ביוה"כ ולפעול הכפרה עבור כלל ישראל אלא בזכותם של שמעי' ואבטליון "שהיו אז ראשי הדור, והם הרימוהו ונשאוהו לזאת המדרגה, ולכן השיבו לכהן גדול שלא יתגאה עליהם, כי הם עבדו עובדא דאהרן, פירוש, שעיקר העבודה הי' על ידיהם".

ועל יסוד ביאור זה פירשו בספרים שלזה כיוונו חז"ל⁶⁷ "יו"ט הי' עושה לאוהביו"⁶⁸ בשעה שיצא בשלום מן הקודש", היינו, שהי' עושה הסעודה "לאוהביו" – מפני שרק ע"י זכותם ומכחם הי' יכול לעשות את עבודת היום ולכפר "בעדו"⁶⁹ ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל⁷⁰.

והנה ביאור זה שייך ל"הנסתרות לה' אלקינור"⁷¹ (כמו עוד ביאורים שמצינו כיו"ב⁷²), אבל ב"הנגלות לנו"⁷³, הרי נוסף על המבואר לעיל שאין הכרח שכה"ג זה הי' מאלו שאינם ראויים, הנה ע"פ מאמר חז"ל "אין לו לדיין אלא מה שעניו רואות"⁷⁴, סוף סוף ע"פ קביעת התורה מתייחסת פעולת הכפרה לכה"ג דוקא⁷⁵, וע"ד תומאת וטהרת נגעים התלוי' בכהן דוקא כפס"ד

מעגלי צדק (פאנט, פרשת וירא) על הפסוק "כי על כן עברתם על עברכם" (וירא יח, ה) בשם אביו בעל מראה יחזקאל, שהעיקר בהקרבנות היה הכוונה, הכל הולך אחר הלב (מדרש לקח טוב ויקהל לה, ה), וכן היה באהרן. אמנם הכהנים שבבית שני שלא היו ראויים לא היו מכוונים כדבעי ועל כן הוצרכו הגדולים האלה לעמוד על הקרבנות ולכוון הכוונות [כעין הא דאיתא בתקיעת שופר של ר"ה שהמקריא מכוון (מגן אברהם סתקפ"ה סקי"א)], וא"כ הם היו עבדין עובדא דאהרן.

אבל לכאורה עצ"ע: (א) כנ"ל לעיל ע"ד המהרש"א. (ב) כדלקמן בפנים.

(71) ל' הכתוב – נצבים כט, כח.
(72) ראה לקוטי תורה להאר"ז ל' פ' חיי שרה. שער הגלגולים הקדמה לו (ד"ה גם בענין בניהו) [וראה ס' אמרי יוסף פ' קרח (ד"ה ולפי"ז)].

עוד ביאורים הובאו במפרשי הע"י וכו'. וראה גם יערות דבש דרוש יד לימי הסליחות.

(73) ל' הכתוב – נצבים שם.
(74) ראה ב"ב קלא, ב. וש"נ.
(75) שהרי גם עבודת הכהנים דומן בית שני כו' היתה כשרה, שכיין שנתמנו נתמנו – ראה חקרי לב או"ח סי' קכב. אור שמח ותר המור"י לרמב"ם הל' כלי המקדש פ"ה ה"ב.

(66) מאמר ליוה"כ"פ (הובא בילקוט הגרשוני כאן. ועוד) – נזכר באגרות קודש ח"ד ע' שלג.
(67) יומא פ"ז מ"ד (ע, א).

(68) אבל ברמב"ם הל' עבודת יוה"כ"פ ספ"ד השמיט תיבה זו – ראה לקו"ש חל"ב ע' 108. התוועדות ששמ"ו ח"ד ע' 329.

(69) לשון הכתוב – אחרי טז, יז.

(70) בפ"י כבוד הבית (יומא כאן) פירש שבאמירתו "ייתן בני עממין שלום" רמז להם הכה"ג שע"י עבודתו בקודש שהיתה בשלימות נמחל גם להם כמש"נ (שלה טו, כו) "ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם", והם השיבו לו ברמז שמעלה זו היתה רק בבית הראשון שהיו כל הכהנים כאהרן, וכמ"ש "בזאת יבא אהרן" (אחרי טז, ג), ופירושו כמנין "בזאת" שהוא מנין שנות בית הראשון, שהיה כאילו אהרן עצמו חי ועובד העבודה (ויקרא רבה פכ"א, ט), ואז היתה מחילה שלמה ואפי' במדת הדין, משא"כ בבית שני הוא רק ממדת החסד לבד ומחמת עיצומו של יום, ועבודת כהן גדול אינה אלא כמסייע שם, ועל כן אינו ראוי לחלוק כבוד זה כל כך וכבוד תורה עדיף, כי "יקרה היא מפנינים", שהרי הכפרה היא מתורת חסד שאומרת יביא קרבן ויתכפר (ילקוט שמעוני יחזקאל רמז שנח). ומעין זה הביא בילקוט הגרשוני מספר

הרמב"ם⁷⁶: "הטומאה והטהרה תלוי' בכהן" – גם "כהן שאינו יודע לראות" ו"אפילו הי' כהן קטן או שוטה"⁷⁷,

[וקרובה יותר הדוגמא ממצות ברכת כהנים שנוהגת גם בזה"ז מה"ת⁷⁸ – לגבי' מפורסם לשון הירושלמי⁷⁹ (הובא בפוסקים⁸⁰) "שלא תאמר כהן זה כו' והוא מברכני אמר הקב"ה וכי הוא מברכך, אני הוא שמברכך שנאמר⁸¹ ושמך את שמי".

כלומר: קביעת ה' ורצונו שהברכות יהיו נמשכות ע"י הכהן (גם במקרים לא פשוטים – שזהו החידוש בדברי הירושלמי והפוסקים), ועד"ז בנדרו"ד: כפרת בני' ביוהכ"פ ה"ה ע"י כה"ג].

ומשום זה ליווהו כל העם⁸² כפי שהדין מחייב⁸³, ועשו זאת בשמחה⁸⁴ משום שכיפר בעדם⁸⁵.

ה. הריטב"א²⁶ פירש שלא היתה כוונת הכהן הגדול לפגוע בשמעיו ואבטליון ("והוא לא נתכוין לכך"⁸⁶). ויתירה מזו מצינו בכך יהוידע שכתב:

(83) ראה יומא (כנ"ל הע' 67) ורמב"ם (כנ"ל הע' 68) – והוא חיוב מיוחד – נוסף לעניני כבוד וגדולה שנוהגים בו במשך כל השנה [ואף בענינים שמחוץ לביהמ"ק] – ראה אנצ"ת (כרך ז"ך) ע' כה"ג ס"ח (ע' שיט, ובפרט שם) ס"ע שכב ואילך.

(84) ראה בארוכה לקו"ש חל"ב ע' 108. – ושם בהע' 29 מ"התמים" ח"ב (ע' קכה [ק], בן): "וכל ישראל היו הולכים עמו כו' ובבואם לחצירו היו שולחנות ערוכות כו' והיו כולם שמחים בשמחה גדולה כי נתכפרו להם כל עוונותיהם".

(85) ולהעיר מהמבואר במקום אחר לקו"ש חכ"ח ע' 226 ואילך) שדוקא בזמן שהכה"ג היו ראויים פחות כו', ודבר זה נבע מחמת מצב כללות הדור, היתה עבודת הכה"ג ביוהכ"פ (לפעול בהדור) תשובה כפשוטה המוציאתם מכל המדידות והגבלות ועושה אותם למציאות חדשה.

(86) "שאף ישראל נקראו עממים כדכתיב (ס' שופטים ה, יד) אחריך בנימין בעממך".

(76) הלי' טומאת צרעת פ"ט ריש הלכה ב' (ממשנה נגעים רפ"ג). וראה תו"כ ופרש"י תזריע יג, ב. תו"כ ר"פ מצורע.

(77) ו"בטומאתו עד שיאמר לו הכהן טהור אתה" – רמב"ם שם סוף הלכה ג (מתוספתא נגעים פ"א, י').

(78) שו"ע אדה"ז סקכ"ח, ס"א וש"נ.

(79) גיטין פ"ה ה"ט.

(80) רמב"ם הלי' תפלה פט"ו ה"ו. טור

ושו"ע שם סל"ט. שו"ע אדה"ז שם סנ"ג.

(81) נשא ו, כז.

(82) כולל גם שמעי' ואבטליון בפעם הזו, כי "כך היה הנימוס בירושלים שכל אחד הלך אצל הכהן גדול לנשק ידיו ששמש לה' בבית קדש הקדשים, כמבואר בספרים רבים, עד שהעידו* שלא היה אפשר לכהן גדול לילך לתוך ביתו עד חצות הלילה, כי אין [אחד] מישראל שלא היה נושק לכהן גדול את ידיו" (יערות דבש הנ"ל הע' 72). ולגבי כל השנים – ראה לקו"ש שבהע' 84 דלקמן (הערות 26-27). אבל ראה בן יהוידע הנ"ל הע' 59 (בחילוק שבין שמעי' ואבטליון לשאר העם).

(* כנראה כוונתו ל"עדות בן נכר רומי... ממה שראו עיניו" המובאת בסידור יעב"ץ בתחלת דיני עשי"ת (הובא בלקו"ש חל"ב עמ' 106 הע' 10).

"הוא (הכהן גדול) חשב שבזה (שהזכירם כבני גרים⁸⁷) יתכבדו יותר לומר שהם בני גרים.. שלא נמצא בישראל אדם ראוי לכך".

וההכרח לפרש ברוח זו (נוסף על התמיהה על עצם הסיפור, כנ"ל ס"ב) – מובן בפשטות: כהנים בכלל הרי הם אנשי חסד⁸⁸ המצטיינים באהבת ישראל⁸⁹, שלכן נצטוו "לברך"⁹⁰ את עמו ישראל באהבה" [ופרט זה ד"באהבה" – הוא לעיכובא⁹¹], ובטח גם באהבת גרים⁹², ופשיטא שלא להונותם⁹³. על אחת כמה וכמה כהן גדול במוצאי יוה"כ פ, "בצאתו בשלום מן הקודש", לאחר שנתקבלה תפילתו ופעל כפרה לכל בני כו' ונתעלה בעצמו לדרגא נעלית ביותר – בוודאי לא ביקש לפגוע באף אחד מישראל, ופשיטא לא בשמע'י ואבטליון "שני גדולי הדור"⁹⁴ שהיו "גדולי עולם"⁹⁵.

אלא שעפ"ז גדלה התמי' עוד יותר (כמו שהקשה המהרש"א) על סגנון המענה של שמע'י ואבטליון, שהרי אם כוונת הכה"ג היתה לטובה, ודאי אין מקום שישיבו לו בסגנון של היפך הברכה ח"ו, ומה גם שהכה"ג התפלל ופעל עבורם שנה טובה וכו'.

[ומטעם זה אינו מספיק לכאורה גם מה שנתבאר במק"א⁹⁶ ככוונת הכה"ג, שטענתו על שבקוהו לא היתה משום שחס על כבודו, אלא מפני שהציאה מן הקודש היא חלק ממעשה הכה"ג ביום זה, ולכן יציאה זו דורשת (ע"פ הלכה, כנ"ל ס"ד) שכל העם, שהוא הי' שלוחם, יהיו מלווין אותו עד ביתו

87 בתו"א תולדות כא, א: וכן בעשו היו ניצוצות כמו... ושמע'י ואבטליון... ומהם הי' ציד בפיו –

י"א ששמע'י ואבטליון עצמם היו גרים (הקדמת הרמב"ם לס' היד. ריטב"א ומאירי יומא. פי' הרע"ב לאבות פ"א מ"י), אבל לכאורה לא מסתבר לומר כן, שהרי שמע'י ואבטליון היו בסנהדרין (ראה פי' הרע"ב שם מ"ד. תירו"ט שם מ"י), וגרים אין מעמידין בסנהדרין, שנאמר (שופטים יז, טו) "מקרב אחיך תשים עליך", "כל משימות שאתה משים לא יהיו אלא מקרב אחיך" (קידושין עו, ב. וש"ג. רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ד), ומסתבר יותר לומר ששמע'י ואבטליון היו מזרע גרים (דרך חיים למהר"ל – הובא בפני התויו"ט אבות שם. וראה גם סדר הדורות בערכם).

– וראה עוד מגן אבות (להרשב"ץ). כנה"ג חו"מ ס"ז בהגהות הבי"י סק"א. תומים שם סק"א. הגהות הרש"ש לאבות (נרפס אחר מס' ע"ז והוריות).

88 ראה ברכה לג, ח. וראה זח"א השמטות

רנו, סע"ב. זח"ג קמה, ב ואילך. ועוד.

89 להעיר מעקב (י, ח) ובפרש"י.

90 נוסח הברכה לפני נשיאת כפים (סוטה

לט, א).

91 ראה שו"ע אדה"ז או"ח סק"ח סי"ט

– ע"פ זח"ג קמו, ב. וראה שם (רע"מ) קמה, א: בעינא טבא.

92 ראה סהמ"צ להרמב"ם מ"ע רו. רמב"ם

הל' דעות פ"ו ה"ד.

93 שנשנה איסורו בתורה כ"ד פעמים –

תור"ה קשים – קידושין ע, סע"ב. תשובת

הרמב"ם – נדפסה ברמב"ם הוצאת שולזינגר

(ג.י. תש"ז) בהוספות לח"א סי"ט. תשובות

הרמב"ם (ירושלים תש"כ) כרך ב' סרצ"ג. וראה

שו"ע אדה"ז הל' אונאה וגניבת דעת סל"א.

וש"ג. – וראה ירש יעקב כאן שדייק

כהריטב"א – מדברי שמע'י ואבטליון שלא הי'

כאן ענין של אונאה, עיי"ש.

94 לשון הש"ס – פסחים טו, א. ע, ב.

95 אוה"ח עה"פ תצא כא, יא.

96 לקר"ש חל"ב (הנ"ל) ע' 109 והע' 37.

– דסו"ס עדיין אין בזה כדי ליישב את התמי' הנ"ל על חילופי הדברים שנשמעו ביניהם, שהיו בדרך (הנראית בעיני השומעים עכ"פ⁹⁷ כ) "בזיון ואונאת דברים".

בהכרח, אפוא, לפרש שהיתה זו מחלוקת לשם שמים – שסופה להתקיים⁹⁸ – ולא ויכוח באופן של "נצחנות" ח"ו [ובלשון המובא באחד המפרשים⁹⁹ "שבוודאי לא דברו חדודין זה לזה"] – ויש ללמוד ממנה הוראה בעבודת ה', ולצורך זה הביאה הגמ' סיפור זה.

ו. וביאור הדברים – ובהקדים:

כהן גדול עיקר ענינו – עבודת הקרבנות¹⁰⁰, קו ה"עבודה"¹⁰¹, שבעבודת כל ישראל הוא ענין התפילה¹⁰² (וכמודגש בזה שחלק מעבודת יוהכ"פ גופא היא תפילתו של כהן גדול¹⁰³), וממילא מובן שעיקר הדגש אצלו בעבודתו [וגם בעבודתם של ישראל] הוא בתפילה, ולא (כל כך) בתורה. משא"כ הסנהדרין בכלל, עיקר ענינם – תורה, וכמבואר בחז"ל¹⁰⁴ וכפס"ד הרמב"ם¹⁰⁵ "ב"ד הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבעל-פה, והם עמוד ההוראה ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל כו'", ומובן שאצלם עיקר ההדגשה היא במעלת התורה [וגם בעבודתם של ישראל].

בנדון דידן – בולט עוד יותר החילוק שבין הכה"ג והסנהדרין שבראשם עמדו שמע'י ואבטליון להיותם בני גרים¹⁰⁶, כדלקמן (ס"ח).

ומעשה זה אירע דוקא במוצאי יוהכ"פ, שהרי במוצאי יוהכ"פ הסתיימה התקופה שהחלה בראש חודש אלול, בה הודגשה במיוחד מעלת התפילה, כדלקמן (ס"ז). ועל כן, במוצאי יוהכ"פ, בראות הכהן גדול את העם שעזבוהו והלכו ללוות את שמע'י ואבטליון מייצגי התורה – חשש שהדבר יביא לירידת קרנה של התפילה.

ז. אודות חודש אלול איתא בכתבי האריז"ל, שראשי התיבות של אלול מרמזים על ג' העמודים (קוין) שעליהם¹⁰⁷ העולם [בכלל, וכן עולם קטן זה

97) ראה לדוגמא – תדא"ר פ"א: ה' להם (לסנהדרי גדולה) לילך כו' ויגמ' את ישראל כו'. וראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 373 ואילך.

105) ה' ממרים פ"א ה"א. ובכ"מ.

106) ע"פ מאמר רז"ל (עירובין מא, א וש"נ) "גופא בתר רישא אזיל" מובן שהשקו"ט שהיתה להכה"ג עם שמע'י ואבטליון ששימשו כנשיא ואב"ד – שייכת גם לשאר חברי הסנהדרין שענינם דהסנהדרין בכלל הו"ע התורה. וק"ל.

107) אבות פ"א מ"ב.

97) בן יהוידע (משא"כ לפרש"י הנ"ל ס"ב והע' 31. וק"ל).

98) אבות פ"ה משנה יז. וראה שיחת ש"פ במדבר תשל"ד. לקו"ש ח"ח ע' 209 הע' 76.

99) יד יוסף (לע"י שם).

100) וקודם בזה לכל אחיו הכהנים – ראה רמב"ם הלכות כלי המקדש פ"ה ה"ב.

101) כדלקמן הע' 107.

102) שבמקום קרבנות תקנום – ברכות כו,

ב. טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח סי' צח (ס"ד). ועוד. וראה גם להלן ס"ט בפנים.

103) משנה יומא פ"ה מ"א.

האדם¹⁰⁸] עומד: "אנה לידו ושמתי לך"¹⁰⁹ – מוסב על תורה¹¹⁰, כמאמר חז"ל¹¹¹ "דברי תורה קולטין"; "אני לדודי ודודי לי"¹¹² – מוסב על תפלה¹¹³, ו"איש לרעהו ומתנות לאביונים"¹¹⁴ – מוסב על גמילות חסדים¹¹⁵. אמנם, אעפ"כ, ידוע מ"ש באחרונים¹¹⁶ שבכל התקופה ממעטים הלומדים מלימודם ועוסקים בתחנונים ("מניחים מקצת לימודם לעסוק בתפלה ובתחנונים"). וכפסק-דין השו"ע¹¹⁷ "כל הימים שבין ר"ה ליום הכיפורים מרבים בתפילות ובתחנונים", ולגבי יוהכ"פ – שבו מתפללים חמש תפילות¹¹⁸ – נפסק "ואין¹¹⁹ לתלמיד חכם לעסוק בתורה ולהשמיט את עצמו מלהתפלל התפלות והסליחות והבקשות עם הציבור"¹²⁰.

[והחידוש שבדבר (כמדובר כמ"פ¹²¹) – שכן מ' ימים אלו הם הימים שבהם התכוון מרע"ה לקבלת התורה – לוחות שניות¹²² שענינם כפליים לתושיה¹²³, ואעפ"כ ההדגשה בימים אלו אינה על ריבוי בתורה¹²⁴ אלא על ריבוי¹²⁵ בתפילה¹²⁶].

אדה"ז סתרכ"א סט"ז) הוא לא (כ"כ) מצד הענין דתורה (מצד עצמו), אלא "כדי שתעלה האמירה האמורה במקום הקרבה" (ועד"ז מה שממשיך "גם בגמרא סוף יומא מאמרים המדברים במעלות התשובה" – שיך לענין התשובה כפשוטו)**.

(121) ראה ר"ד י"ג אלול תשל"ט (נדפס בס' בצל החכמה ע' 68 ואילך).

(122) ראה פרש"י למשנה תענית כו, ב. גמרא שם ל, ב. ב"ב קכא, א.

(123) איוב יא, ו. שמור"ר פמ"ו, א. וראה אוה"ת תשא ס"ע ב'נו ואילך. שה"מ עזרת ע' לא. תרצ"ט ע' 61 ואילך. תש"ו ע' 36. ועוד. – וצע"ק מירושלמי שקלים פ"ו ה"א (ע"פ תשא לב, טו) שכבר בלוחות הראשונות ה" הכל ("בין כל דבור ודבור דקדוקי ואותיותי של תורה")!

(124) ואע"פ שמת"ו באב מוסיפים בתורה (תענית – ל, ב ואילך. שם לא, א. ב"ב קכא, ב. נתי' בלקו"ש חל"ד ע' 41 ואילך). וראה תו"מ ח"ג ע' 322.

(125) וראה תו"מ חכ"ט ע' 17 ואילך. חס"ה ע' 109.

(126) וטעם הדבר – כי עבודת התפלה

(108) תנחומא פקודי ג. תקו"ז תס"ט קרוב לתחלתו (ק, ב. קא, א). וראה אדר"נ ספ"א. זח"א קלד, ב. שה"מ תרכ"ו ע' ככו.

(109) משפטים כא, יג.

(110) פ"ח שער ר"ה פ"א. שער הפסוקים עה"פ משפטים שם. וראה לקו"ש ח"ב ע' 623.

(111) מכות י, א.

(112) שה"ש ו, ג. וראה מקומות שנסמנו בסה"מ מלוקט ח"ד ע' רמה הע' 67 (כמה מהם צויינו לעיל בשוה"ג להע' 10).

(113) ראה אבודרהם סדר תפלת ר"ה. פ"ח שם. שער הפסוקים עה"פ – (מיוסד על) תענית ב, א. שהמ"צ לרמב"ם מ"ע ה. ובכ"מ.

(114) אסתר ט, כב.

(115) ראה ס' ערוגת הבושם בשם ס' אמרכל.

(116) ראה ברכי יוסף או"ח סתקפ"א סק"ו – הובא באלף למטה במטה אפרים שם סקט"ו.

(117) שו"ע (ואדה"ז) סימן תרב ס"א (ס"ב).

(118) לקו"ת ס"פ פינחס. וראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1154. ועוד.

(119) שו"ע אדה"ז סתרכ"א סי"ז.

(120) ואפילו הלימוד ביוהכ"פ "ומצוה ללמוד ביום הכפורים משניות יומא" (שו"ע

(* אבל לא ראיתי שרבים נוהגים כן (מכ' תמוז תשמ"ה – אוצר מנהגי חב"ד תשרי ע' רלב סרל"א). (** ולהעיר שרבותינו נשיאי חב"ד הקפידו ללמוד שיעוריהם הקבועים גם ביוהכ"פ – תו"מ רשימות היומן ע' קפו (ובשיחות שנסמנו שם הע' 7).

– ובעומק יותר י"ל שגם בג' ענינים דעש"ן עצמם – מצינו את שני הענינים דתורה ותפילה:

לבית המקדש (שמרכזו קדש הקדשים) שני תפקידים: (א) בית תפילה¹²⁷; (ב) מקום ארון הקודש עם הלוחות (תורה)¹²⁸.

יום הכיפורים הוא¹²⁹: (א) יום תפילה ותשובה; (ב) יום קבלת התורה לוחות שניות.

כהן גדול ענינו: (א) תפילה ועבודת הקרבנות (כנ"ל); (ב) תורה, וכמש"נ¹³⁰ שפתי כהן גו' ותורה יבקשו מפייהו¹³¹.

ויש להאריך ולחקור מה העיקר בין ב' הענינים (תפקידים) אלו [בסגנון אחר – מהי הסיבה ומהו המסובב¹³²], ואכ"מ. –

(129) ראה מדרש תנחומא תשא לא. (130) מלאכי ב, ז. וראה ברכה לג, ח"י ובבעה"ט שם "שיפוצו בכל ישראל ללמד תורה".

וראה במקומות (בתנ"ך) שהובאו בתורת נביאים ("אלה המצוות") למהר"צ חיות פרק ראשון (ד"ה משה רבינו): "מכל אלו המקומות מבואר . . . ותורה אצל הכהן והלוי".

ביומא כו, א: לא משכחת צורבא מרבנן דמורי אלא דאתי משבט לוי . . . לדעת מה יעשה בישראל. וראה גם בכורות לה, ב. גדה נ, א. ספרי יז, ט (מצוה בב"ד שיהיו בו כהנים ולוים). פסחים ז, ב.

ולהעיר גם מפרש"י (ד"ה אלא) – יומא סו, א – וראה אגרות קודש חח"י ע' תקנט. ועוד. וראה מאמר ד"ה מאי חנוכה תשל"א פ"ו (תורת מנחם חס"ג ע' 7). שיחת ז' דחנוכה תשל"ח (לקר"ש ח"כ ע' 481 והע' 15). – וראה (גם) אנצ"ת (כרך ג) ע' ב"ד של כהנים (ע' קפא).

(131) ונוסף ע"ז שכניסתו של אהרן לקה"ק היא "בזכות התורה שהיה יגע בה" (שמות רבה תצוה פל"ח, ה. וראה גם ויקרא רבה אחרי פכ"א, ו) – הרי בקדה"ק גופא עיקר המציאות הוא של הארון – ראה לקר"ש ח"ב ע' 319 ואילך, תו"מ חמ"ב ע' 211. וש"נ.

(132) ואולי י"ל: פעמים גוברת (בולטת ומודגשת בעיקר) מעלת התפילה ועבודת הקרבנות כו' (כגון ביוהכ"פ). ופעמים גוברת (בולטת ומודגשת בעיקר) מעלת התורה (זמן ושיבת הסנהדרין לפסוק דינים כו, זמן שהכהנים מלמדים את העם תורה, קריאת

דאלול גומרת עבודת כל השנה וממשיכה בה שלימות – מכיון שאלול הו"ע "איכות" שאין גדול ממנו – ולכן הריבוי אז בתפלה (תו"מ ח"נ ע' 328 ואילך).

אבל לכו"ע גם באלול צ"ל לימוד התורה (תו"מ חל"ד ע' 303).

ואדרבה, לפעמים נת' – כ"י:

בודאי שהלימוד צ"ל בהוספה (גם בזמן) לגבי הלימוד של כל השנה, והכוונה במיעוט (הוא לא לגבי הלימוד דכל השנה, אלא) לגבי התחנונים שבימים אלו (תו"מ חמ"ז ע' 346).

או: המיעוט מהזמן דלימוד התורה הוא רק בכמות, אבל מאידך נדרשת הוספה באיכות (שיחת ש"פ נצו"י תשל"ז ס"ו).

ובשיחת ש"פ האוינו תשכ"ח (תו"מ חנ"א ע' 38): המיעוט בתורה כו' קאי על הזמן האישי של התלמידים (מחוץ לסדרי הלימוד?).

וראה עוד שיחות: מוצאי ש"פ ראה מבה"ח אלוה תשל"ט סל"ה. שיחת ש"פ ח"י אלוה תשל"ט (לקר"ש חכ"ד ע' 313) הע' 12. התוועדויות תש"נ ח"ד ע' 193-194; 199 ואילך. ובארוכה – שערי המועדים אלוה (היכל מנחם) ע' מז"נו. התקשרות גליון א' שסב. המו"ל. (127) ראה ישעי' נו, ז. מלכ"ס ד ח כח"ל.

לה. דה"ב ו בארוכה. ובסהמ"צ (הנ"ל הערה 113): ואמרו עבדהו בתורתו עבדהו במקדשו, כלומר ללכת שם להתפלל בו ונגדו כמו שביאר שלמה המלך ע"ה (וראה רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ג).

(128) רמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ד. וראה להלן הערה 131.

ומכיון שהכה"ג הי' סבור כן (שיש חשש שתגרם ירידת קרנה של התפילה – כנ"ל), הנה ע"פ תורה הי' אסור לו לשתוק והי' חייב לגלות דעתו בצורה הברורה ביותר¹³³.

וזהו שאמר הכהן גדול לשמע'י ואבטליון שהעיקר הו"ע התפילה, וראי' לדבר – שבכל תקופה זו, הנה עם שגדלה מעלת התורה¹³⁴, הרי בפועל מודגש ענין התפילה דוקא¹³⁵, ולכן גם במוצאי יוה"כ"פ, כשחזוריים לעבודת ה' הרגילה¹³⁶ – התפילה צריכה לתפוס מקום חשוב ועיקרי¹³⁷.

מאידך, שמעי' ואבטליון סברו שהסדר שמרבים בתפילה באלול-תשרי הוא יוצא מכלל ההנהגה בשאר ימות השנה, וגם הסדר בזמן זה גופא הוא

אני לדודי תשי"ב. תשט"ו. תשל"ב. ובכ"מ).
- [ולהעיר גם ממדרש תנחומא נח ג: קבע הקב"ה שתי ישיבות לישראל שיהיו הוגין בתורה יומם ולילה.. באדר ובאלול* (ראה ספר העתים (לר"י הברצלוני) סק"ח הובא גם בשה"ג להחיד"א מערכת גדולים את א סרי"ט (ע' ר"א בעל ספר הרוקח) ד"ה ומענין. שד"ח אס"ד מע' חו"כ סכ"א ס"ק ז)] –

וראה ביערות דבש דרוש א אלול:
כי ימים אלו ראויים לקבוע בתורה כי היא סם חיים, אבל באמת לבעלי תשובה כאשר אנחנו בעוונותינו הרבים רובם ככולם, צריך תפילה, כי לולא תפילה ותחינה אין תורתנו מועיל כו' (וראה להלן ע' 182).

(136) ע"ד לימוד התורה במוצאי יוה"כ"פ – ראה הנאסף באוצר מנהגי חב"ד (תשרי) ע' רנב"ד.

(137) בשו"ע אדה"ז סתרכ"ד סי"ד "ביום שאחר יום הכיפורים משכימין לבית הכנסת" [וראה מנעשה רב דאדה"ז – סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 67 (אות ח). וראה לקו"ש חל"ט ע' 409 (תו"מ חל"ב ע' 112)] – אבל הטעם הוא "שלא יקטרג השטן" (כמ"ש במחצה"ש שם סק"ד) ומקורו בשל"ה מסכת יומא עמוד התשובה ד"ה ובהגהת מהרי"ל (עה, א).
ובמהרי"ל נק' מחרת יוה"כ"פ "אסרו חג" של יוה"כ"פ).

התורה בהקהל (ראה וילך לא ט"ג) וגם ביוה"כ"פ גופא בזמן קריאת התורה (ראה יומא סח,ב ועוד). וק"ל.

(133) ראה גם שיחת ש"פ דברים תשמ"ב (התוועדות תשמ"ב ח"ד ע' 1971).

(134) ראה שמו"ר פל"ח, ד: דברים אני מבקש ואני מוחל לכם על כל עונותיכם ואין דברים אלא ד"ת.

ובספרי האזינו א: קחו עמכם דברים ושובו אל ה' (הושע יד, ג) – ואין דברים אלא ד"ת כו'.

ושם ב: כשעירים עלי דשא – מה שעירים הללו באים על חטאות ומכפרים, כך ד"ת מכפרים על עבירות (וראה גם שערי תשובה – לר"י – שער רביעי אות טז: תימצא לו כפרה בהגיונו תמיד בתורתו ויגיעתו בה). וראה גם של"ה מס' יומא עמוד התשובה ד"ה עוד בכלל בפ"ך. תניא אגה"ת פ"ח (הובא ונת' בלקו"ש חל"ט ע' 111 ואילך). יערות דבש דרוש ג תוכחת מוסר וכו'. דרוש ז' לח"י אב וכו'. דרוש ה לחודש אלול. ועוד.

(135) להעיר ממשנת כמ"פ דגם ב"אני לדודי ודודי לי הרועה בשושנים" ב' פירושים: (א) מה שושנה אית בה תריסר עליון כו' י"ג מדות הרחמים (הקדמת הזהר ח, א) – תפלה. (ב) כמארז"ל (זח"ב כ, ב. עדר, א. וראה שבת ל, א) שושנים – שושנים בתורה – תורה (ד"ה

(* אדר (פורים) הוא השלימות דקבלת התורה – ראה שבת פז.א: הדור קבלה בימי אחשורוש (וראה שבעות לט. א. לקו"ש חט"ז ע' 365 ואילך. בצל החכמה ע' 307 ואילך). ואלול ה"ה ימי הכנה לקבלת התורה – לוחות שניות (ביוה"כ"פ).

סדר שנקבע ובא מכח התורה¹³⁸, אבל בשאר ימות השנה העיקר הוא לימוד התורה¹³⁹.

ח. ומעתה יובן פשר הדין ודברים שהתנהל בין הכהן גדול ושמעי' ואבטליון:

"אמר להן ייתון בני עממין כו": החילוק בין תפלה לתורה הוא – שתפלה ענינה התקשרות שבאה ע"י האבות, כפי שאומרים בהתחלת התפלה: "אלקי אברהם וכו'". – עיקר ענין התפילה הוא אמנם בקשת צרכיו¹⁴⁰, אבל, "לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחר כך יתפלל"¹⁴¹, ותחילה וראש צריך להזכיר זכות אבות¹⁴². ומזה מובן, שעיקר ענין התפלה שייך לבני אברהם יצחק ויעקב דוקא, בעוד לגבי גרים מצינו¹⁴³ פלוגתא בנוגע לביכורים¹⁴⁴ אם יכולים לומר¹⁴⁵ "לאבותינו"¹⁴⁶. ואילו בנוגע לענין התורה – שווים גרים לבני

ה"ג: לא שהיו ביכורים בימיו [של רבי יהודה] אלא לענין מתפלל בינו לבין עצמו שיאמר אלקי אבותינו.

– ולהעיר ממדרש תנחומא ר"פ כי תבוא: צפה משה ברוח הקודש וראה שבית המקדש עתיד ליחרב והבכורים עתידין ליפסק עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין שלשה פעמים בכל יום*!

(145) בבבלי מכות יט, א איתא שהגר אינו יכול לקרוא פ' הביכורים ("ולא מצי אמר"). וידועה קושיית המשנה למלך (לרמב"ם בכורים שם) על פס"ד הרמב"ם כרבי יהודה – "היכי שביק תלמודא דידן ופסק כהירושלמי וצ"ע!" ושקו"ט בזה רבים ממפרשי הרמב"ם – ובפשוטו י"ל: מכיון שבירוש' שם הובא מנעשה (ראה לעיל הע' 49) לכן פסק הרמב"ם כוותי' דמנעשה רב (ראה עיני דוד לרמב"ם כאן).

ביאור דברי הרמב"ם – ראה לקו"ש ח"ל ע' 87 הע' 56. ס' יין מלכות (קה"ת תשע"ו) ח"ב ע' קפה ואילך.

(146) בשו"ע אדה"ז סג"ב סכ"ב: "יש מונעים מגר מלהיות ש"ץ מפני שאינו יכול לומר אלקי אבותינו", אבל הפס"ד "נדרחו דבריהם שאף הגרים יכולים לומר אלקי אבותינו שנאמר כי אב המון גוים נתתיך כלומר מכאן ואילך אתה אב לכל הגוים שיתגיירו". וראה שו"ע או"ח (ואדה"ז) קצט, ד. ועוד. וראה בכ"ז – אנצ"ת (כרך ו') ע' גר ס"ב (ע' רנז"ט).

(138) וע"ד מה שנת' במק"א (ספר תורת מנחם תפארת לוי"צ ח"ג ויקרא) ע' נא ואילך) בטעם שמשיתח אהרן (שעיקר ענינו תפילה) לכהונה היתה דוקא ע"י משה (שעיקר ענינו תורה), שהתפלה צריכה לבוא מכח התורה שהיא שורש הכל וכוללת הכל "הפך בה והפך בה דכולא בה".

(139) ולהעיר שתפלה היא "חיי שעה" ותורה היא "חיי עולם" (שבת יו"ד, א. וש"נ), וכיוון ש"חיי עולם" כוללים גם "חיי שעה" (ע"ד בכלל מאתיים מנה), נמצא, שתורה כוללת גם תפלה (ראה סה"מ תרכ"ז ס"ע רסז. ועוד). וגם קודם התפילה אומרים ברכת התורה ולומדים פסוקים מתורה שבכתב ומשנה מתורה שבעל-פה, וכן כללות הענין בהקדמת ק"ש שחשובה כלימוד התורה (ראה מנחות צט, ב. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ה"ד), וברכותי' חשובות כברכת התורה (ראה שו"ע אדה"ז או"ח סמ"ז ס"ו) לתפלה. – מתפארת לוי"צ שבהע' הקודמת. וראה להלן בפנים סעיפים י. יב.

(140) רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"א. וראה לקו"ש חכ"ב ע' 117 הע' 34.

(141) ברכות לב, סע"א וש"נ.
(142) להעיר מפרש"י יומא ל, ב (במשנה) – מירושלמי יומא פ"ג ה"א. וראה שו"ת הרשב"א ח"א סתכ"ג.

(143) ירושלמי ביכורים פ"א ה"ד.

(144) ראה רדב"ז לרמב"ם בכורים פ"ד

(* הובא ונת' בכ"מ בדא"ח (נסמנו בלקו"ש חכ"ד ע' 644 הע' ד"ה בואו נשתחוה... ביכורים).

אברהם יצחק ויעקב¹⁴⁷, כדאיאת בגמרא¹⁴⁸ (ובמדרשי חז"ל¹⁴⁹) שבמ"ת היו נוכחים כל בני, "את אשר ישנו פה גו' ואת אשר איננו פה"¹⁵⁰, כולל גם¹⁵¹ גרים¹⁵².

וזהו שאמר הכה"ג לשמע'י ואבטליון "ייתון בני עממין כו'" – לא כדי לגנותם ח"ו, אלא להסביר להם, שהסיבה לכך שעיקר ענינם תורה (ולא תפילה)¹⁵³ היא להיותם גרים ("בני עממין"), ואילו אצל בני אברהם יצחק ויעקב עיקר המעלה היא בענין התפילה¹⁵⁴.

ט. ועל זה השיבו לו, "ייתון בני עממין לשלם דעבדין עובדא דאהרן (שהי' "אוהב³⁰ שלום ורודף שלום אוהב את הבריות כו'") ולא ייתי בר אהרן לשלם דלא עבדין עובדא דאהרן": שמעי' ואבטליון לא התכוונו¹⁵⁵ לקלל ח"ו את הכהן הגדול ולפגוע בו¹⁵⁶, ומה גם שהכה"ג התפלל ופעל עבורם שנה

אלא שהכה"ג לא דק יפה כי א' שמעי' ואבטליון נראה דהיתה אמם מישראל [נראה לעיל הערה 87]. ב' ועוד דיש (לנשמתם) שייכות מבראשית, "שיש גרים שיש להם שייכות מבראשית לישראל", עיי"ש (וראה גם אוה"ח שנסמך לעיל הע' 95). – אבל לפמשנ"ת בפנים אדרבה שייכותם של כל הגרים לתורה היא כמו כל בני". וק"ל.

154) ומה "שלא דיבר בלשון כבוד" (ריטב"א) ו"נראה קצת דכיון לפחות למעט כבודם" (פתח עינים לחיד"א) ודיבר ב"לשון דאיכא למיטעי" (תאוה לעינים), "בירך להם . . בשפה רפה ואין בלבו עליו" (עינין יעקב על הע"י) וכיו"ב בעוד מפרשים – עכצ"ל שהוא רק כדי לחדד ולהבליט החשיבות דתפילה (גם לגבי תורה).

155) וכלשון הלשמוע בלמודים "כמו זר אשר שמעי' ואבטליון יקללו את הכהן גדול במוצאי יוה"כ כו'" ומסיק "ואין בזה שום קללה ח"ו". ומעין מ"ש בחדא"ג מהרש"א למר"ק (שבהע' הבאה) ד"ה א"ל: "ואע"פ שהם בלשון קללה כוונתם לטובה ולברכה . . דהכל הולך אחר הכוונה כו'".*

156) הקביעה שבפנים היא דלא כמ"ש

147) וע"ד מש"נ (שלח טו, טז) ככם כגר – וראה מרחז"ל על הפסוק (נאספו בתו"ש שם), ואדרבה – המתגייר ועוסק בתורה ה"ה ככה"ג (במדב"ר יג, טו. תנחומא ויקהל ח. וראה קה"ר ז, כ).

148) שבועות לט, א.

149) פדר"א פמ"א. שמור פכ"ח, ו. תנחומא יתרו יא. זח"א צא, א.

150) נציבים כט, יד.

151) כלשון הידוע בנוגע לכאו"א מישראל כולל הגרים: מושבע ועומד מהר סיני (שבועות כב, ב).

152) ראה שבת קמו, רע"א: אע"ג דאינהו (גרים) לא הוו מזלייהו הוו. וידוע הדיוק (מדבר קדמות להחיד"א מערכת ג אות ג) בפירוש הלשון "גר שנתגייר" ולא "גוי שנתגייר" – דכשנתגייר איגלאי למפרע שיש בו ניצוץ קדושה.

153) בספר אגרא דכלה פרשת יתרו (הועתקו לשם מסוף פ' במדבר מאמרים לחגה"ש) דייק ממדרש רבה (נשא פ"ו א) דלא מהני מעלת התורה רק למי שבא מטיפה ישראלית, משא"כ גר לא תפעל בהם כ"כ סגולת התורה.

ולפ"ו ביאר סברת הכה"ג שהקפיד כו'.

(* (ע"ד "עבר שנשחתדר", "קטן שנתגדל"). וראה ס' תשובות בעלי התוספות מכת"י (ני. תשי"ד – ע' רפג, סי"ט) ממרה"ם מרוטנבורג (בשם הר"י חסיד): משימ נשמה שראוי להיות יהודי במעני גוי' ואותו נעשה גר.

(* אבל ראה בהגהת הצ"צ שבהע' הבאה בפנים מה שהעיר ע"ד המהרש"א.

טובה כו' 157; כוונתם היתה להדגיש את מעלת התורה – שאפילו אהרן, הכה"ג הראשון, שענינו תפילה – וכמו שמצינו שנקרא "שושבינא דמטרוניא" 158, היינו שתפקידו הי' לקרב ולהעלות את בני מלמטה למעלה (דלא כמשה, "שושבינא דמלכא", שענינו להוריד ולהמשיך את השכינה למעלה למטה), שזהו ענין התפלה 159 [אלא שעי"ז העלה אותם גם לענין התורה – "ומקרבן לתורה" 30, אבל עבודתו כשלעצמה היתה בענין הקירוב ("מקרבן"), העלאה למטה למעלה, ענין התפילה] – הרי זה הי' חדור אצלו בענין השלום, שזהו ענין התורה, עלי' נאמר 160 "דרכי דרכי נועם וכל נתיבותי שלום", ו"נתינתה לעשות שלום בעולם" 161 [ומשום כך היתה ההעלאה באופן שעל ידה נפעל הענין ד"מקרבן לתורה"].

וזהו שאמרו "ולא ייתי בר אהרן לשלם כו" – שלמרות גודל מעלת ענין התפלה, שעל ידה נעשית ההעלאה וההתקשרות דבני ישראל בקודשא בריך הוא, הנה כל זמן שעבודתו היא רק בקו התפלה, ללא התכללות עם התורה שענינה שלום 162, אזי חסר אצלו ענין השלום ("לא ייתי.. לשלם").

בסגנון אחר: שמעי' ואבטליון גם הם ידעו שעיקר ענינו של הכהן הוא תפילה, ומאידך בודאי גם הכה"ג למד תורה (שזהו גם ענינם של כהנים – כנ"ל ס"ז), אבל לדידם נדרשה התכללות, כלומר, שתפילתו והנהגתו של הכה"ג תהינה חדרות בתורה שלמד. ומכיון שבפועל "לעני השומעין נראין דבריו בזיון ואונאת דברים", גם אם לא היתה כוונתו לכך 163, ניתן הי' להסיק

ואילך). ועד"ז אולי יש לפרש שהנהגת שמעי' ואבטליון הי' בדומה לזה. ועצ"ע.

157 ראה גם הדרן עמ"ס עדיות (משיחות וא"ו תשרי וש"פ האזינו) תש"מ ס"י ובהע' 14. 158 זהר ח"א רסו, ב. ח"ב מט, ב. ח"ג כ, א (וברע"מ). נג, ב. ערה, ב. 159 ראה אור תורה להה"מ סקצ"ח. ובכ"מ.

160 משלי ג, יז.

161 רמב"ם הל' חנוכה בסופן.

162 והעדר ההתכללות עם ענין התורה – שלום בא לידי ביטוי גם (כפשוטם של דברים) בזה שסגנון דיבורו של הכהן הי' באופן שהתפרש ע"י השומעים כזיון – היפך השלום. 163 ידועה החקירה (והשקו"ט) בדיני אונאת דברים – האם עיקר האיסור הוא מצד הכוונה והפעולה (שנתכוין פלוני לצער זולתו) או

בשו"ת הריב"ש סימן צד להוכיח מסיפור זה "שלא היו אלו החכמים נוהגין מלקלל הכהנים אף אם היו נודעים ביחוסם כל שלא היו נוהגין כשורה, או שלא היו בני תורה" (וכן פירש החיד"א (במראית העין ובפתח עינים) "שקללוהו", ובעוד מפרשים (גולת כלב כאן) ש"מותרין היו לקללו").

ובדוחק אולי אפשר לבאר ע"פ הידוע (לקו"ת בחוקותי מח, סע"א ואילך) בנוגע לענין ה"תוכחה" ש"אף שלפי הנראה דברי התוכחות אלו הם קללות, אבל לפי האמת אינם רק ברכות", ואדרבה נעלות יותר הנמשכות מבחי' סתים כו'.

ובהגה"ה מהצ"צ ש"הוא ע"ד מ"ש בגמ' פ"ק דמועד קטן *ד"ט ע"ב הנך כולא ברכתא ניהו... מבחי' סתום" [נת' בשיחת ש"פ תבוא תשמ"ה (תו"מ התוועדות ח"ה ע' 2948

(* מסכת שנוסקת בענינים בלתי־רצויים, לכאורה, אלא שמהפכים אותם לטוב (ראה שיחות ש"פ קדושים תשמ"ט ס"ט והנ" 139 (סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 429). שיחת ש"פ תבוא תשמ"ה).

מכך שהתורה והתפילה היו אצלו כב' ענינים נפרדים – ללא התכללות, היפך הכוונה העליונה והמטרה ד"תורה ניתנה לעשות שלום בעולם"¹⁶⁴.

יו"ד. הלימוד וההוראה – ובהקדים, דהנה ביחס בין תורה לתפילה מצינו לכאורה שני ענינים הפכים:

מחד גיסא, איתא במשנה¹⁶⁵ ש"תלמוד תורה כנגד כולם", ש"כולם" כולל גם "עיון תפלה" כדברי הגמ'¹⁶⁶, שהרי לפני"ז במשנה נזכר "גמילות חסדים", "ועיון תפלה היינו בכלל גמילות חסדים, דכתיב¹⁶⁷ גומל נפשו איש חסד"¹⁶⁸, ועד לפס"ד רבנו הזקן¹⁶⁹ ש"מי שיש לו לב להבין ללמוד, טוב לו ללמוד מלהרבות בתחנונים כי תלמוד תורה גדול מעיון תפלה", דאע"פ שע"י התפלה נמשכות כל ההשפעת לו ולבני ביתו כו', עם זאת, תלמוד תורה למעלה גם מתפלה.

ומאידך "רבי יוחנן אמר ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו"¹⁷⁰ [ואף שאין זה בלשון חיוב, הרי זה דבר טוב שמתברך בו באמרו הלואי כו'], אע"פ שאם יתפלל כל היום כולו לא יהי' לו פנאי ללימוד התורה, ומזה מובן שמעלת התפלה גדולה יותר ממעלת התורה.

אך הפירוש והפשרה בסתירה זו הוא – (כקביעת חז"ל¹⁷¹) ש"זמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד", היינו, שישנה המעלה של כל אחד מהם, ולכן, בשעה שעוסק בתורה, צריך להיות מונח בזה בכל פנימיותו, מתוך הרגש שתורה הוא ענין הכי נעלה, ועד"ז בשעה שעוסק בתפלה.

תשמ"ה ח"ה ע' 2976 ואילך).
 165 פאה פ"א מ"א. הובא בריש סדר תפילות שבס' הי"ד לרמב"ם.
 166 שבת קכז, סע"א ואילך. ועפ"ז הוכנסו בכמה סידורים – וכ"ה בסידור רבנו הזקן – בנוסח המשנה (שאומרים לאחר ברכות התורה בכל בוקר) גם המלים "ועיון תפלה" (וראה סדור רבנו הזקן עם הערות וצינונים קה"ת תשס"ד) ע' כד הע' 144. וש"נ).
 167 משלי יא, יז.
 168 פרש"י שבת שם ד"ה ה"ג. – וראה לקו"ת ויקרא ה, א. אוה"ת משפטים ע' א'קנו ובכ"מ (אבל ברמב"ם הנ"ל הע' 165 השמיט עיון תפלה (ועוד שינויים) – וראה סדור הנ"ל (סוף הע' 166) שם).
 169 שו"ע אדה"ז מהדו"ק ס"א ס"ט.
 170 ברכות כא, א.
 171 שבת י"ד, א.

בהתוצאה (כשמישהו נצטער ונפגע – אף אם הפוגע לא כיוון לך). ואכ"מ*.
 ולהעיר מחכמה שלמה סתר"ו ס"א ("דת"ח לת"ח אחר דלא שייך כבוד התורה כו"). בן יהודע ליומא כב, סע"א (שאני שמעי כו'). וראה השקו"ט במפרשי הש"ס ובפוסקים בתיווך הסוגיא דיומא שם ומגילה כח, א.
 וראה אנצ"ת ערך כבוד חכמים (ע' תרנ"ח) והע' 848-850.
 164 ע"פ הנ"ל בפנים אולי י"ל (לחידודי עכ"פ) בפ"י מאחז"ל (חגיגה יד, סע"ב. טו, סע"ב (עפ"י גירסת הע"י). ירוש' חגיגה פ"ב הי"א) "נכנס בשלום ויצא בשלום", שכניסתו בשלום צ"ל ע"פ רצון ה' והתורה, ודבר זה צ"ל ניכר גם בפעולתו בעולם אחר היציאה, שהיא באופן המתאים לרצון התורה שניתנה לעשות "שלום בעולם", ולכן "יצא בשלום".
 – וראה בשיחת ש"פ תבוא תשמ"ה בענין "כתר שם טוב עולה על גביה" (התוועדויות

(* וראה פרדס חב"ד גליון 18 ע' 235 ואילך. המו"ל).

יא. ע"פ מארז"ל מילתא אלבישייהו יקירא¹⁷² – יש להביא דוגמא מסיפור ע"ד הנהגת רבותינו נשיאינו:

ייסוד ישיבת תו"ת הי' – כמבואר בכתבי רבותינו נשיאינו ובדברי הימים ההם¹⁷³ – ע"מ להעמיד תלמידים מצויינים הן בלימוד הנגלה והן בלימוד החסידות ובעבודת התפילה,

ועד כדי כך, שאמר כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע שלא ניחא לי¹⁷⁴ המצב כשאין התחרות וכו'¹⁷⁵ בין המשגיחים והמשפיעים על לימוד תורת הנגלה ותורת החסידות, שכל אחד מהם צריך לעשות כל התלוי בו להשפיע על התלמיד שיעשה תפקידו כדבעי בענין שהי' הוא ממונה עליו, ובאופן ד"כל מעיניי בך"¹⁷⁶.

וכנ"ל הדברים הופנו לראשי הישיבה הרמי"ם וכו' הממונים על סדרי הלימוד בחלק הנגלה דתורה מחד, ומאידך להמשגיחים המשפיעים וכו' הממונים על סדרי לימוד הדא"ח ועבודת התפילה.

עוד זאת (ועיקר): הצלחת השפעתם הטובה של הנ"ל בנגלה ובדא"ח צריכה להיות ניכרת¹⁷⁷ בהשפעה הדרית (והתכללותה) "יחדיו יהיו תמים"¹⁷⁸ שבלימוד הנגלה יהי' ניכר שהלומד למד חסידות ועסק בעבודת התפילה¹⁷⁹, ובלימוד החסידות ועבודת התפילה ניכר שהלומד ומתפלל כו' לומד כדבעי נגלה שהרי "לא עם הארץ חסיד"¹⁸⁰,

השרת שאין ביניהם קנאה ותחרות* (ראה שבת פט, רע"א – ולהעיר מברכות יז, א. רמב"ם הל' תשובה פ"ח ה"ב).

(176) ל' הכתוב – תהלים פז, ז.

(177) ראה גם שיחות מוצש"ק פ' בשלח תשח"י (תו"מ חכ"ב ע' 64). פורים תשח"י (שם ע' 146. לקו"ש חי"א ע' 325). וראה גם שיחת ש"פ תבוא – ח"י אלול תשכ"ז (תו"מ ח"ג ע' 370 ואילך). מכ"ט אדר תשט"ו (אגרות קודש ח"י ע' שפח ואילך). – ובאו"א קצת – לקו"ש ח"ד ע' 1350 ואילך.

(178) ל' הכתוב – תרומה כו, כד.

(179) וכמארז"ל (אבות פ"ג מ"ז) אם אין יראה אין חכמה.

(180) שם פ"ב משנה ה.

(172) שם יו"ד, ב. וברש"י שם ד"ה מילתא: מעיל דמיו יקרים למי שרגיל ללבושו כלומר לפי שאתה תלמידו של רבי ורגיל בשמועותיו אתה מחזר אחריהם.

(173) ראה בארוכה קונטרס עין החיים לכ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע פכ"ב. לקו"ש חי"ד ע' 310 ואילך. ע' 314 ואילך. וש"נ.

(174) ראה גם שיחת שמח"ת תרפ"ח – סה"ש תרפ"ח ע' 5.

(175) ברמב"ם סיום הל' מלכים: ובאותו הזמן לא יהי' שם כו' ולא קנאה ותחרות.

– "קנאה" הוא הרגש שבלב, המביא לידי "תחרות" (בפועל); – אבל בזמן הזה אחז"ל: אלמלא (אלולא) קנאה אין העולם עומד (מדרש תהלים לז, א).

אבל לעת"ל לא יהי' שם כו' – כמלאכי

(* אפילו לא קנאה למעליותא – כמ"ש (ויצא ל, א) ותקנא גו' וקנאת סופרים תרבה חכמה (ב"ב כא, טע"א, כב, רע"א) – ראה אוה"ת להצ"צ ויצא ריח, ב ואילך, וש"נ.

וה"ז בדוגמת דיון הנ"ל שהתקיים במוצאי יוהכ"פ בביהמ"ק, שהכה"ג ביקש להבליט מעלת התפילה, בעוד שמעי' ואבטליון הדגישו את חשיבות התורה;

והמסקנא כדברי שמעי' ואבטליון – שבדברי הכה"ג על מעלת התפילה הי' צריך להיות ניכר שלמד תורה והתורה השפיעה עליו¹⁸¹. וק"ל.

יב. אמנם, אף שיש מעלה בתפלה גם לגבי תורה, הרי העילוי שבענין התפלה גופא מתגלה באמצעות התורה דוקא, שהרי מעלת התפלה (כמו כל ענין בעולם, ועאכו"כ בעבודת ה') מתבארת ומתגלה דוקא בתורה וע"י התורה. מאידך, בעבודת האדם בפועל, הרי התפילה היא שפועלת¹⁸² שלימוד התורה הבא אחרי' יהי' באופן נעלה יותר¹⁸³ [וכדין הגמרא, "אבא בנימין אומר.. על תפילתי שתהא לפני מטתי" (שלא לעשות מלאכה ושלא לעסוק בתורה כשעמדתי ממתתי עד שאקרא קריאת שמע ואתפלל)¹⁸⁴, ו"מבית הכנסת (תפלה) לבית המדרש" (תורה)¹⁸⁵].

ועפ"ז יבואר (בפנימיות הענינים) הטעם שלפי הסדר בתורה עבודת הקרבנות – שעיקרה בספר ויקרא, הנקרא "ספר הקרבנות" כמ"ש הרמב"ן¹⁸⁶ – התחילה דוקא לאחרי מ"ת¹⁸⁷, עד שמצינו בקרבנות כו"כ דקדוקים בהוספה לגבי שאר עניני תומ"צ, וכמו ענין המחשבה וכוונה בנוגע לזמן ומקום כו', כדברי המשנה¹⁸⁸ "לשם ששה דברים הזבח נזבח" [ואף שגם בשאר המצוות

וכו'.

(183) ראה לקו"ת ברכה צו, ב.

(184) ברכות ה, ב (ובפרש"י).

(185) שם בסופה.

(186) בפתיחתו לספר ויקרא.

(187) ואף שהיו קרבנות גם קודם מ"ת (ראה גם לקו"ש ח"ל ע' 68 ואילך) – הנה עיקר ענין הקרבנות התחיל במשכן דוקא, שהרי, ענין הקרבן הוא מלשון קירוב (ראה זח"ג ה, רע"א. ספר הבהיר סמ"ו (קט). בחיי ויקרא א, ט (בסופו). של"ה מס' תענית (ריא, ב). פע"ח שער התפלה פ"ה) שפועל קירוב ועלי' כו' ועד ש"רזא דקורבנא עולה עד רזא דאין סוף" (ראה זח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב), ועי"ז נפעל "נח"ר לפני שאמרתי ונעשה רצוני" (תו"כ ופרש"י ויקרא שם) שהו"ע ההמשכה מלמעלה למטה (ראה לקו"ת פינחס עו, א. ובכ"מ), וענין זה נפעל ע"י המשכן ("ושכנתי בתוכם") לאחר מ"ת דוקא.

(188) זבחים מו, ב. וש"נ.

(181) וראה מכ' י"ב אלול תש"ה (אג"ק ח"ב ע' 1): אבל ב' הענינים יחד, יורו תורתך וגם כליל, תורה ותפלה, ששניהם מוטלים על הכהן כו'.

(182) בברכות יז, א: כי הוה מסיים צלותי אמר הכי פתח לבי בתורתך.

וראה נדה ע, ב: "מה יעשה אדם ויחכם כו' ירבה בישיבה כו' אלא יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו כו' דהא בלא הא לא סגי".

וכ"סגולה" נגד שכתת התורה – ראה רש"י ד"ה מעין – ע"ז ה, א: אם הי' משכח תלמודו מאריך באתה חונן.

[וכ"ז – נוסף על התפלה – כפשוטה (ב"אהבת עולם)] – "ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד כו'".

ומאידך, ראה של"ה מס' תמיד פרק נר מצוה עניני תפלה אות ט' ש"עשרה דברים שעוזרים על הכוונה [בתפילה] – "הראשון והוא הגורם הגדול שבכולם, תורה" ומפרט: כי כשירבה האדם בתורה ובמצות, הנה בסיבת זה ובאמצעותו יקרב אל האלקים ויתדבק אליו

נדרש ענין הכוונה, הרי ברוב שאר המצוות אין הכוונה שייכת לגוף המעשה, משא"כ בקרבנות הרי זה שייך להמעשה גופא; ומאידך, ע"פ סדר הקריאה בכל שנה ושנה, קורין פרשת בחוקותי – סיום ספר הקרבנות – קודם חג השבועות, שמזה מוכח, שאי אפשר לבוא למ"ת אלא לאחרי הקדמת ענין הקרבנות (שענינם בזמן הזה הו"ע התפילה):

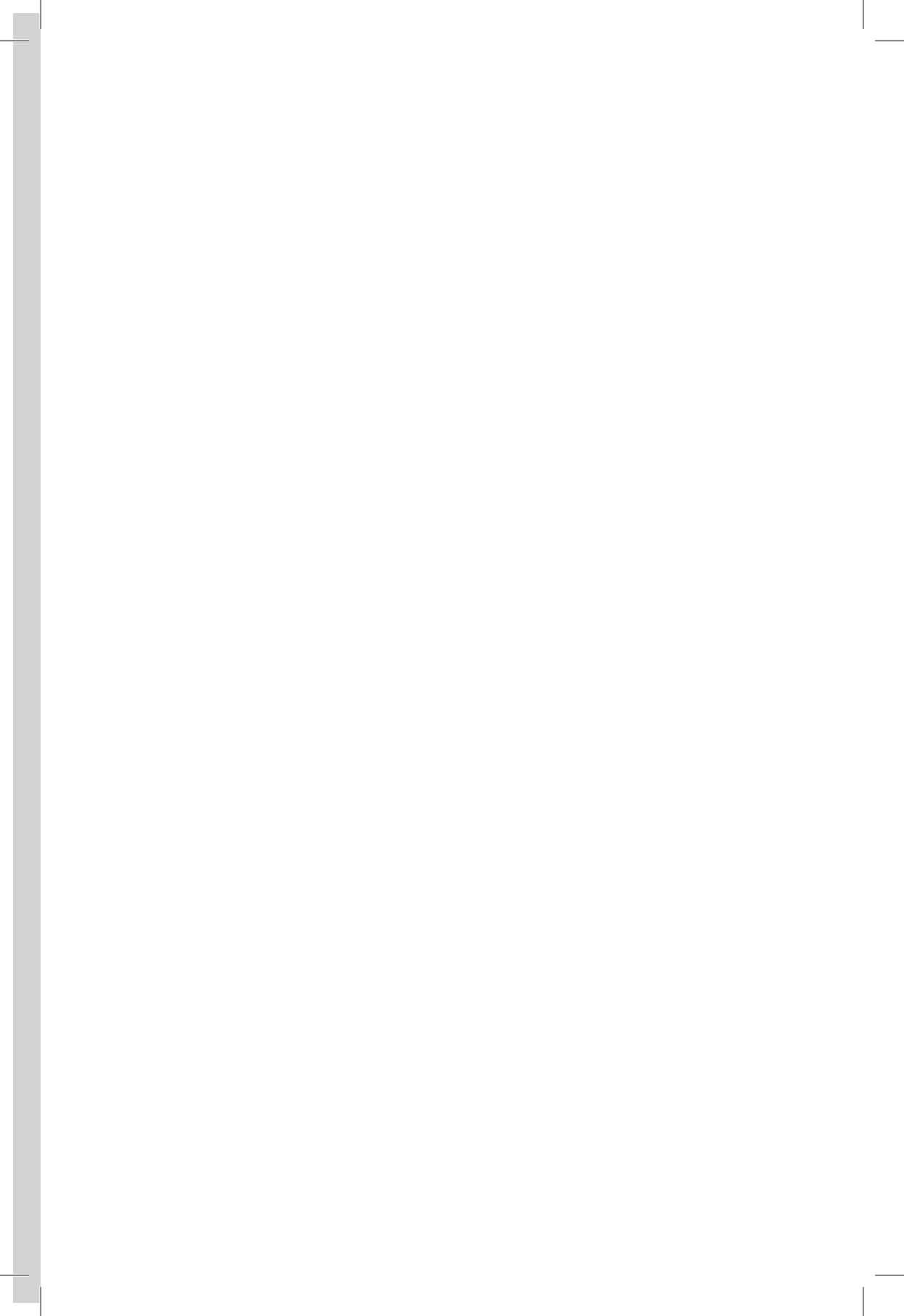
מצד היחס בין תורה לתפילה כשהוא לעצמו, הנה התורה היא המבארת ומגלה את מעלת התפלה (כנ"ל), ולכן בהכרח שעבודת הקרבנות (תפלה) תבוא דוקא לאחרי וע"י מ"ת; וכד כבד, מצד סדר העבודה של האדם, הסדר הוא באופן שתחילה בא ענין התפלה ואח"כ ענין התורה (כנ"ל), ובהתאם לסדר העבודה שתפלה קודמת לתורה, קורין גם פ' בחוקותי – סיום ספר הקרבנות – קודם מ"ת, ורק כאשר מסיימים ענין הקרבנות באים ל"קבלת התורה בשמחה ובפנימיות"¹⁸⁹.

ע"פ שיחות ש"פ שמיני וש"פ בהר"ב בחוקותי תשכ"ח ועוד

רשימות השומעים בלתי מוגה

189) נוסח ברכת רבותינו נשיאינו – לחג השבועות – נת' בלקו"ש ח"ד ע' 1307. ח"ח ע' 272. ועוד.

שער התמונות

תמונה בה נראה סב החתן, הרה"ת הרה"ח ר' יעקב יהושע שי' לאופר, משתתף בהתועדות כ"ק אדמו"ר בפאריז בשנת תש"ז, במלון "פרימה". מדובר בנער הצעיר העומד ראשון מימין.

תמונה מהתועדות כ"ק אדמו"ר ו' תשרי תשל"א, בה נראה סב החתן הנ"ל (מול כ"ק אדמו"ר, שלישי משמאל)

סב הכלה, הרה"ת הרה"ח ר' ליפא שיי' קליין מברך "הגומל" אל מול פני הקודש, כ"ח אלול תשל"ה

סב הכלה הנ"ל שיי' בהתוועדות י"ג תשרי תשל"ו

תמונה בה נראה סב הכלה, הרה"ת הרה"ח ר' אברהם שוי' חזן, בעת חלוקת ה"כוס של ברכה" ע"י כ"ק אדמו"ר במוצאי חג השבועות תשמ"ז, עם בנו בכורו, דוד הכלה, הרה"ת ר' לוי יצחק שוי'.

אבי הכלה מקבל מכ"ק אדמו"ר "כוס של ברכה". מוצאי שבת בראשית תנש"א

אבי הכלה מקבל מכ"ק אדמו"ר "כוס של ברכה". מוצאי שבת בראשית תנש"א.

לזכות

החתן והכלה

הרה"ת ר' מנחם מענדל ומרת רבקה שיחיו

לאופר

שיבנו בנין עדי עד על יסודי התורה והמצווה

כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות

בחיים מאושרים בכל

נדפס על ידי

הורי החתן והכלה

הרה"ת ר' מרדכי מנשה ומרת לאה שיחיו לאופר

הרה"ת ר' יוסף יצחק ומרת רחל רייזל שיחיו קליין